

ערב ט' באב התשע"א, יהפכהו הקב"ה לששון ולשמחה.

לכבוד הרה"ג רבי מרדכי וויליג שליט"א

ס. אב"ד ב"ד דאמריקה

שלום וברכה,

קיבלתי שאלתו בענין האשה ט. א. שנישאת לבעלה ד.ב.ש. בו' שבט תשס"ה במרכז חב"ד בברוקלין ע"י רב יר"ש ועדים שומרי תומ"צ שהם בחזקת שומרי שבת, וכעבור עשרה חודשים – בהיותה בחודש השביעי לעיבורה - נודע לה שבעלה חולה נפש, ושאלה היה כן גם קודם לנישואין, ואשר על כן ברחו מיד. ומאז, כשש שנים שהיא עגונה, ועל אף מאמצי בית הדין, לא הצליחו לאתרו ולהשיג ממנו גט.

כת"ר מביא כראיה לכך שהיה חולה נפש עוד קודם לנישואין: א. יש מכתב מאמו לאחיו משנת תשנ"ה, בה כתבה שניסה לאבד עצמו לדעת ע"י לקיחת כדורים, והצילוהו ע"י שטיפת קיבתו. ב. וכן יש מכתב מפסיכיאטרית הנשואה לבן דודו, שדיווחה על שיחתה עם הבעל שהתקיימה לפני הנישואין, בה אמר דברי ניוול פה בנושאים שאין להעלותם על הכתב בפני קרובים זקנים, ועוד כיו"ב, ושעפ"י קבעה שיש לו חולי נפש חמור של הפרעת אישיות גבולית. ושאדם כזה הסובל ממחלה זו, דורש דברים זרים מאחרים, וכשלא מצייתים כועס מאד ואף מאיים להזיק. לא מתנהג כאנשי חברה נורמליים. ויש שנהיה פסיכוטי, כלו' שאינו יכול לתפוס את המציאות כמות שהיא. כת"ר מציין שאלמות כזו אינה כסתם גברא אלמא שבידו להתנהג יפה, מאחר ואדם החולה בחולי כזה אין לו בחירה חפשית גמורה כסתם גברא אלמא.

מבירור שערך כת"ר עם רופא פסיכיאטר שומר תומ"צ נאמר, כי אמנם א"א להעיד על מי שמעולם לא ראה, ואף הפסיכיאטרית לא עשתה בדיקה קלינית גמורה. אבל, בניגוד למחלות פסיכיאטריות אחרות כגון דיכאון, הפרעה אובססיבית-קומפולסיבית, והפרעה דו-קוטבית, שקשה לקבוע אם חולה מסוים סובל מהם או לא, הפרעת אישיות גבולית [שפירושה הוא שהחולה עומד על הגבול בין נירוטי לפסיכוטי, ולכן לפעמים נכנס למצב של פסיכוטי שאין לו אחיזה במציאות, וכנ"ל], קל מאד לפסיכיאטר מומחה לזהות מי שסובל ממנה. ולכן מסתבר שהמומחית צודקת בקביעותה. והוסיף שמי שסובל ממחלה זו א"א לחיות אתו, כי אינו יכול להתייחס עם בני אדם באופן נורמלי, ואינו ראוי להיות חבר, וק"ו בעל, עכ"ד.

האשה העידה שאם היתה יודעת כל זה לא היתה נשאת לו, ואמנם ברחו מיד כשנודעה לה.

והנה ידעתי גם ידעתי שלא הגעתי להוראה ואין אני ראוי כלל לדון בעניני הלכה, וכ"ש בענינים חמורים כאלו, וכ"ש וכ"ש באיסור אשת איש החמור מאד, אך בהיות והוא ענין עגונה ששקדו חז"ל לתקנתה, נתתי נפשי בכפי לדון בזה קדם גאון ישראל מו"ז מרן שליט"א, והשי"ת יעזרנו שלא נכשל ח"ו.

סיכום דינים העולים בעמוד 13

א. הנה בגמ' בכתובות (עג ע"ב) אי' במי שקידש את האשה סתם וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים, הרי"ז תצא שלא בכתובה, אך מ"מ בעי' גט. ונחלקו רבא ורב חסדא בטעמא דבעי' גט, רבה ורב חסדא אמרו דהיינו גט מדרבנן. ורבא אמר: תנא ספוקי מספקא ליה, גבי ממונא לקולא, גבי איסורא לחומרא. ע"כ. הרי מבואר מדברי הגמרא דלדעת רב חסדא סתם מום בעי' גט מדרבנן. ולרבא לא הוי אלא ספק קדושין. ופרש"י, דספוקי מספק"ל על סתם אדם אם אפשר באשה נדרנית אם לאו. ובר"ן (לג: מדה"ר) כתב לפרש עוד, דמספק"ל אי מחיל לנדרים כיון שקדש סתם וכנס סתם, ולפיכך גבי ממונא לקולא משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דמספקא לן לא גביא, וגבי איסורא לחומרא.

והנה הרמב"ם (פ"ז מאישות ה"ח) כתב וז"ל: המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים או נמצא עליה אחד מג' נדרים הרי זו מקודשת מספק. עכ"ל. וכ"פ מרן בשלחנו הטהור (אבן העזר סימן לט סעי' ה) וז"ל: המקדש אשה סתם, ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בנשים, או נמצא עליה אחד מנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם, הרי זו מקודשת מספק. ע"כ.

ועי' בב"ש (שם ס"ק טז) שכתב לבאר דהרמב"ם והטור פסקו כדעת רבא ומש"ה כתבו דהרי זו מקודשת מספק. וכ"כ בבאור הגר"א שם. ודלא כהב"ח שכתב דמ"ש דהוי ספק קדושין היינו משום דמספק"ל אי הלכתא כר"ח או כרבא.

אלא דכבר כתבו התוס' (כתובות עב: ד"ה ע"מ) דכ"ז דוקא במום סתם, אך במום גדול כאיילונית וכיו"ב, הוי מקח טעות גמור ואף מדרבנן א"צ גט, דאי צריכה גט מדרבנן, מהו דאמרי' (יבמות ב:): וכולן שנמצאו אילונית צרותיהם מותרות, דמשמע מותרות לגמרי ואפי' מדרבנן לא בעיא גט, דאי עיא גט אפי' מדרבנן לא היתה צרתה מותרת אלא חולצת ולא מתייבמת מידי דהוה אכל היכולה למאן ולא מיאנה דצרתה חולצת ולא מתייבמת. ע"כ. וכיו"ב הביא גם בשיטמ"ק (כתובות עב:): משם התור"ד והריב"ש ליישב מה שהק' התוס' (שם) מהא דאמרי' (כתובות נז:): דגזרו שארוסה בת ישראל לא תאכל בתרומה, גזירה משום סימפון, ומוכח דגם בלי תנאי אינה מקודשת, וא"כ מדוע הכא אמרי' דרק בהתנה תנאי ע"פ שא"ב מום, אמרי' דלא הוי קדושין. ותי' התור"ד והריב"ש דמתנאי דהכא איירי במומין קטנים, ובזה בעי' תנאי, אך מה דאמרי' גבי ארוסה היינו שמא ימצאו בה מומין גדולים. וכן הביא הבית שמואל (סי' לט ס"ק טו) דכל זה במום סתם, אך במום גדול, כאיילונית, הוי מקח טעות גמור, ואף גט אין צריך. וכן מבוי בדברי מרן השו"ע (סימן קעג סעי' ט), וכן פסקו גדולי הפוסקים [בית הלוי (ח"ג סי' ג), עין יצחק (אה"ע סי' כד) והאג"מ (ח"א אה"ע סי' עט)] וית' עוד להלן.

אי מום דשטות חשיב מום גדול

ב. והנה בתוספתא (פ"ז דכתובות ה"י) אי', האומר לחבירו קדש לי בתך זו על מנת שאין בה מומין, א"ל: בתי זאת חולה היא, שוטה היא, נכפית היא, משוממת היא, היה בה מום אחר וסנפו בין המומין, הרי זו מקח טעות. עכ"ל. הרי דאף מום דשטות חשיב מום, אלא דאכתי אין ראייה, משום דהתם אי' תנאי ע"מ שאין בה מומים.

וחזי הוית בשו"ת מלבושי יו"ט (ח"א אה"ע סי' ד) שכתב לדון באחד שנשא אשה מעיר אחרת, ואחר החופה כשנתיחדו ודיבר עמה, השיבה דברים הנוטים לטירוף ושגעון ולא נתרצית לו, ולמחר נודע טירופה ושגעונה לעיני כל, ויש עדים מעיר מולדתה שהחולי נמצא בה מכבר [עיי"ש פירוט צורת מחלתה]. והביא דהרב ראובן הלוי כתב לו דאף אי נימא דאינה שוטה גמורה לבטל בכך את הקדושין משום שאינה ראויה לקבל קדושין, מ"מ הוי מום שרוב בני"א מקפידין ע"ז, הוי מום, ומבטל המקח. וכתב המלבושי יו"ט דמדברי התוספתא הנ"ל מבואר שהדין עמו. אך הגר"א מקאוונא כתב עליו דאין לדמות מו"מ לקדושין, דבמכר איסור בטל המקח כמבוי בחו"מ סי' רלד, ואילו בקדש חייבי לאוין שלא הכיר בה לא בטלו הקדושין. אך הרב מלבושי יו"ט כתב דודאי גם לגבי קדושין מה שרוב בני"א מקפידים, הוי מום, כמו לגבי מו"מ. ושוב (שם דף י ע"א) בסו"ד כתב עוד, דנראה דמום דשטות הוי מום גדול, דכל שנמצא הוי מקח טעות. עיי"ש. והו"ד באוצה"פ (סי' לט סעי' ה ס"ק לב אות י). [אמנם עי' בשו"ת עין יצחק (אה"ע סי' עה) דמשמע מדבריו דמום דשטות לא חשיב מום גדול אלא מום סתם. ועיי' במ"ש ע"ד המלבושי יו"ט בשו"ת הר צבי (אה"ע ח"ב סי' קפא אות ב)]. ועיי' בשו"ת אור גדול (סי' ה) שהביא דברי הבד"ץ שפסקו דבשטות גדולה חשיב מום גדול דהוי מק"ט, ואף שהוא כתב להשיג ע"ד, מ"מ נראה דהיינו משום ששהה עמה זמן רב, כיעו"ש באורך.

ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק (אה"ע סי' ג) שכתב בזה"ל: וא"כ בנידון שלנו ג"כ י"ל דגם קודם הנישואין היתה בחסרון דעת ולא נתחייב כלל בכתובה, ואפילו בעתים חלים ועתים שוטה נראה מרביתו יצחק הנ"ל דהוי מום גדול אפילו היתה בשעת קידושין עתים חלים והוי קידושין מה"ת, מ"מ הוי מקח טעות. ואע"ג דבאה"ע"ז סי' ע' סעי' ד' דייק

הבי"ש דאפילו בהיתה שוטית, אם כתב לה כתובה, נתחייב לה בכל תנאי, והבית מאיר שם לא פליג עלי' אלא לענין פרקונה וכיוצא, אבל בכתובה ומזונות מודה ליי, היינו אם ידע הבעל שהיא שוטית ורצה להחזיק בנכסיו, אבל בנידון שלנו דיש לחוש שהיתה שוטית עתים חלים ועתים שוטית, והבעל לא ידע מזה והוי מקח טעות, ולא נתחייב בכתובה ותנאי מספק והממע"ה. ואפי' אי קמי' דשמיא גלי' דלא היתה אז שוטית ותפסו הקידושין, מ"מ אמרינן דמספי אין לה כתובה, ובכה"ג שפיר נראה דאין צריך להשליש לה הכתובה ותנאי. עכ"ל. אלא דשם לא איירי אלא לענין לישא אשה על אשתו ופטור מכתובה. וכן העלה למעשה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' מב קו' ארחות המשפטים פ"ב). וכ"כ בשו"ת וזאת ליהודה (מסלתון, אבן העזר סימן לח).

טב למיתב טן דו באיש שנמצא בו מום

ג. אמנם אף שנתבאר עד עתה דבאם נמצא באשה מום גדול, אמרי' דהוי מקח טעות, אכתי י"ל דדוקא באם נמצא באשה אמרי' הכי, אך אם נמצאו באיש שמא לא הוי מקח טעות, משום דבאשה אמרי' טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.

אלא דדין זה, במח' אשלי רברבי תליא, דהנה הבי"ש (סי' לט ס"ק ב) כתב להדיא דבנמצאו בו מומים והיא לא ידעה מהם, דינו כמו בסימן לט גבי נמצאו בה מומים והוא לא ידע. אולם הבי"ח (סי' קנד ד"ה אבל מפני, הביאו הבי"ש שם) כתב דבנמצאו בו מומים לא הוי מקח טעות ואין כופין אותו להוציא. וכ"כ גם הבית מאיר (שם). ועיין בשו"ת אור גדול (סי' ה ס"ק ז והלאה) שכתב להוכיח מדברי הרמב"ם (פכ"ה מאישות הי"א) שלא נקט במומין שכופין להוציא רק נולדו, דמוכח כהבי"ש, והיינו משום דס"ל כהרמ"ה דידעה דמיא להתנה, ולכך נקט נולדו דוקא. עיי"ש. והביא שכן יש להוכיח עוד מדברי האו"ז (סוף ח"א סי' תשס) ומהשיטמ"ק (כתובות עז). בשם מהרי"י מטראני. וכ"כ גם בשו"ת מהרי"ח אור זרוע (סי' קע) כדברי הבי"ש.

אמנם מדברי המרדכי (פרק המדיר סי' רא) יש ללמוד כהבי"ח והבי"מ, דהמרדכי (שם) כתב בשם הראב"ה, שאע"פ שלגבי אשה שהיא נכפית הוי מום, אין מזה ראייה להחשיבו מום לגבי איש שהוא נכפה, משום שאשה בכל דהו ניחא לה, ואין בידינו לכפותו להוציא בלא ראייה ברורה, אך לא נכפה אותה להיות עמו כיון שבאה מחמת טענה. וכן שמע ראב"ה מאביו רבינו יואל. ע"כ. וסיים האור גדול וז"ל: היוצא לנו מכל זה, דפלוגתת הבי"ש עם הבי"ח והבי"מ הנ"ל היא פלוגתת הראשונים רבוותא קמאי, דהאו"ז והרי"י מטראני דפירשו הא דסברה וקיבלה בידעה מכלל דמפרשי שהיו בו מומין בידעה וממילא מוכח כשיטת הבי"ש. דבלא ידעה כופין, ונוטה לזה דעת הרמב"ם וסידור דברי בה"ג. והראב"ה ומהר"ם מפרשי אף בלא ידעה כשיטת הבי"ח והבי"מ, ומטעם דאיתתא בכל דהו ניחא לה וכסברת הבי"מ דליכא גבה חזקה דאין אדם מתפייס במומין, ומדלא חקרה ולא התנתה סברה וקיבלה. ונפלאתי מאד על הבי"ש והבי"מ שלא הרגישו בדברי המרדכי והגהות אשרי בשם הראב"ה ורי"מ הנ"ל. עכ"ל.

ובמחלוקת זו נראה שנחלקו גם גדולי האחרונים, דיעווי בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קא) שמחמת כן כתב אף במי שנתברר אחר נישואיו שאין לו גבורת אנשים, דאף שאם נמצאת איילונית קי"ל דאי"צ גט, מ"מ בנמצא סריס לא אמרי' הכי, דלהתיר האשה בלא גט מטעם מקח טעות דאדעתא דהכי לא נתקדשה, הוא ענין חמור מאד, שעכ"פ צריכה גט. דשאני איילונית שהאיש מקפיד בודאי לפי שמצווה על פריה ורביה, משא"כ אשה שאינה מצווה בפריה ורביה, אמרינן דבכל דהו ניחא לה, ולא חשיב מקח טעות. ע"כ. [אמנם בעיקר דינא דנמצא סריס, הארכנו כבר במקו"א דרוב הפוסקים פליגי עליה, כיעווי בשו"ת חווי"י (סי' רכא), ובשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' כד) ובשו"ת שרידי אש (ח"ג סי' לג אות כ), ובאג"מ (ח"א סי' עט) ובשו"ת דבר אליהו (סי' מח), ובתשו' הגר"י אברמסקי שנד' בסוף אוצה"פ ח"א, ועוד רבים. עיי' גם ביבי"א (ח"ט סי' לח)].

גם מהר"ר יצחק אלחנן בספרו עין יצחק (אה"ע סי' לד) כתב להשיב ע"ד מוה"ר מארים, בדבר עגונה הזקוקה לחליצה ולא נודע מקום היבם, וביקש להתירה משום שבעלה היה לו חולי נכפה ולא נודע לה מזה בעת הקדושין, ואחרי שניסת לו נודע לה ופירשה, וכיון שי"ל דבקדשה סתם וכנסה סתם הוי קדושי ספק, אי"כ י"ל סמוך מיעוטא

דמת היבם לפלגא דלמא לא נתקדשה, והוי רובא. ע"כ. וכתב ע"ד העין יצחק וז"ל: ובפרט די"ל דבמום שיש על האיש, שאני משום טב למיתב טן דו וכו', וכמ"ש הב"ש (סי' קנד ס"ק ט), ובתשו' התשב"ץ (סי' א) ובספרי באר יצחק (אה"ע סי' ג וסי' ד). ובלא"ה אין להיתר זה שום מקום, כי לפי"ז אם נתקדשה האשה בקדושי ספק ואח"ז ילך הבעל ממקומו ולא יהיה ידוע מקומו איה הוא, א"כ יש להתירה לפי"ז מיד משום סמוך מיעוטא לפלגא, דהא לא הוי מקודשת רק מספק, וזהו בודאי אין סברא לומר כלל וכלל, ובלא"ה הא אף על רוב גמור החמירו חז"ל באיסור אשת איש זולת היכא דמצינו בפ"י דהקילו. עכ"ל. וע"ע באוצה"פ (סי' לט ס"ה ס"ק לב אות טז) שהביאו כן גם משו"ת יריעות שלמה (ח"א סי' ח) שכתב דלא אמרו כן אלא במומי אשה, אך במומי איש הוי נשואי ודאי באין ספק כלל, דלא מצאנו בש"ס ובפוסקים ראשונים דמומין פוסלים באנשים כדי שיהיו קידושי ונשואי טעות, דהא איתתא בכל דהוא ניחא ליה אפי' לענין מוכה שחין. וע"כ הסיק דאף אם נמצאו בו מומין מהנך שכופין להוציא, מ"מ הוי נשואי ודאי, והיא באיסור אשת איש. וכ"כ גם בפירושי איברא (עמ' מא). וכיו"ב כתב גם החזו"א (סי' סז אות כג), דמומין באיש כשקדשה סתם, הוי קדושין ודאין, דאין כאן אומדנא דמוכח שאינה רוצה בו, וכדאמר"י בכתובות (עה:): איתתא בכל דהו ניחא לה. ע"כ.

אך מאידך, ע"י בשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' ג) שהאריך בזה והעלה דאף בנמצאו מומים בבעל, אמר"י דהוי מקח טעות, וז"ל: אבל דבר דהיה טעות בעצם המעשה, וכגון בנתקדשה לאחר ונודע שהוא בעל מום או מו"ש והיא לא ידעה מזה דזה נקרא מקח טעות, והרי הא דטעות חוזר אינו בגדר תנאי, וגם לא שייך לדון בו דין דברים שבלב, דהביטול של הדבר הוא מצד דעצם המעשה היה בטעות, ולזה לא בעי כלל שיהיה אומדנא דמוכח וכל מום שמקפדת עליו כשנודע לה, ה"ה מקח טעות וחוזר, ואפי' אם נאמר דגם במוכר שחין איכא כל דהו, מ"מ הרי אין לך מום גדול במקח מזה דנתכוונה לבעל טוב ונמצא רק כל דהו וחוזרת בה כדין כל מקח טעות. ע"כ. אלא דסיים, "אמנם לפוטרה בלא גט, הא אין שום מקום לאומרו כלל דהא לא עדיפא מנמצא מום באשה שנת' בסי' לט ולח דגם בקידש סתם צריכה גט מספק, וגם בקידש סתם וכנס סתם אינו רק ספק, כמב' שם, רק זאת נת' בזה דאינו רק ספק קדושין ולא ודאי, וה"ה בנמצאו מומים גדולים בבעל הוא כן. ע"כ. הרי שלשיטתו חשיב מקח טעות, אלא די' להצריך גט מספק.

ובשו"ת אבני נזר (ח"ב סי' קעו) כתב לדון באשה שהיתה חולה נכפית עוד לפני הנישואין, אך לא נודע כן מפני שהיתה גרה בכפר שאין בני"א מצויים. וכתב דלפי מ"ש הרא"ש בתשו' (כלל מב) דמי הוא נכפה, חשיב מום, וכופין אותו לגרשה. וכ"פ הרמ"א (סי' קנד סעי' ה), משום דהוי כמומים הגדולים שבאיש כופין להוציא, א"כ אף לא בעי גט כלל, דהוי מקח טעות ודאי. ואף למ"ד דאם כנס, מחיל על מומין, מ"מ במומין גדולים ודאי לא מחיל, שהרי כופין אותו להוציא, והיינו משום דסתם בני"א מקפידים על מומין כאלו אף לאחר שכנסו, ואף איתתא דבכל דהו ניחא לה, בזה לא ניחא. והו"ד באוצה"פ (סי' לט ס"ה ה ס"ק לב אות י) ע"ש. וכן כתב בשו"ת יד דוד (פסקי הלכות ח"א פ"ד ה"י, דף קפו ע"ג) וז"ל: ולדעתי קרוב הדבר לומר דכל המומין דקיי"ל בהם שאם נולדו לאחר נישואין כופין אותו להוציא, אם היה קודם נשואיה ולא היה לו באפשרות שתדע מהם, שהקדושין בטלין. עכ"ל. וכ"כ בשו"ת אהל משה (צוויג, ח"ב סי' קכג אות ח), דבמום גדול הוי אומדנא דמוכח טובא דלא נתקדשה אדעתא דהכי, ולי"א בהו בכל דהו ניחא לה. [וכתב, דמה נחשב מום גדול, תלי בחו"ד הבי"ד. וכ"כ בחלקת יואב (סי' כד סוד"ה ובאמת) דכל שהבי"ד רואין שא"א לבר דעת לדור עמה, הוי מום גדול]. הרי מבואר מדבריהם דאף גט לא בעי, אלא הוי מקח טעות.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' יד) כתב לדון לענין אשה אחת עגונה, אשר נשאת לבעל, ותיכף בהוודע לה שהוא בעל מום גדול שא"א לדור עמו כלל, ברחא ממנו. ואחר זמן חזרו ופיתוה ונסתה איזו פעמים להיות עמו קצת ימים, ולא הי' באפשר לה להיות עמו, עד שמת בלא בנים, והניח אח במדה"י רחוק כמה אלפים פרסאות, במדינת פארטלאנד שמעבר אמעריקא. והוא רשע וכופר בכל התורה עד שביזה במכתבו את הרב הגאון מאדעס, שביקש ממנו ענין החליצה, וחיפה דברי לעג על מצות תוה"ק בקלון, ר"ל. וע"ש שכתב בזה"ל: אך מה שהיה בעל מום גדול ולא

הכירתו מקודם, ותיכף שהכירתו ברחה ממנו, הגם דמבואר בא"י כתובות (שיטמ"ק כתובות דף עז) בשם תלמידי רבינו יונה ומאירי בשם חכמי לונל, שעשו מעשה, בסומא בשתי עיניו מקודם קידושין, והאשה ידעה, ופסקו שא"צ גט כלל והקידושין בטלים. ובא"י ח"א בשו"ת שבסופו סי' תש"ס וסי' תשס"א, השיב הר"ש דקרוב בעיניו לומר כן ע"ש. אבל לא כל המומין שוים, וגם הרי במומין גלויים ונראים קיי"ל, דחזקה שידע ונתפייס. כמ"ש בא"ע סי' קי"ז סי"ה, וה"נ באשה ולכן גם טעם זה קשה מאוד לצרפו. עכ"ל. ועי' למו"ז מרן שליט"א (יבי"א ח"ט סי' לו אות ט) שתמה ע"ד, דהלא בשיטמ"ק שם לא מבוי' שביטלו את הקידושין, אלא רק שכופין אותו להוציא בגט, שהרי עבר ובטל מן העולם. וכבר תמה כן בשו"ת בית אב (שביעאי סי' יד אות א). ומו"ז שליט"א כתב דאפשר שנפל טעות סופר בדברי המהרש"ם, וצ"ל: "והאשה לא ידעה", ודן מדברי השטה מקובצת והמאירי, שאם בידעה במומים אלו, או שנולדו לו המומים אחר הנישואין, כופין אותו להוציא, בלא ידעה והיו מומים אלו קודם הקידושין, הקידושין בטלים, דאדעתא דהכי לא קידשה עצמה. וכן באמת מבואר בתשובת רבינו שמחה שבאור זרוע (סי' תשסא), שאם לא ידעה שהוא סומא מלפני הנישואין, אפילו גט אינה צריכה מן הדין, שקידושי טעות הן, ומה שהשיב לכופו לגרש, הוא לרווחא דמילתא וכו'. ע"ש. עכת"ד מו"ז מרן שליט"א.

וחזי הוית בשו"ת בית אב (שביעאה, סי' כח ענף ג) שכתב לדחות דברי העין יצחק הנ"ל, וז"ל: ואני אומר דאין זה חכמה לדחות דברי גאון אדיר כמר דודי זצ"ל בסברא דאתתא בכל דהו ניחא, דגם בר בי רב דחד יומא יודע זאת, ובאמת אין זה כללא דלעולם כן הוא, והא קמן בנכפה כתב המרדכי (פרק המדיר סימן רא) דהראב"י אמר אע"ג דנכפה לגבי אשה מום הוי, משם אין ראייה להתשיבו מום לגבי איש, דאשה בכל דהו ניחא לה, ותדע דלא קתני נכפה גבי מומי דאיש ואין בידינו לכפותו בלא ראייה ברורה כו'. ובתשובת הרא"ש (כלל מב) פשיטא ליה דגם באיש הוי מום ואפילו בנכפה דקביע ולזמן ידוע ורוב הימים חלים, וכמ"ש מהר"ש ז"ל בתשו' (סימן לג) הובא בכנה"ג (סימן קיז), וכתב שם דאין ספיקו של רבינו יואל מוציא מידי ודאי של הרא"ש ולא משגחינן בסברא דאתתא בכל דהו ניחא לה. וזהו סברת מרן דודי ז"ל דסובר בקדשה סתם הוי קדושי ספק גם בנמצאו בו מומין, ומה גם דאטו כל המומין כחדא נינהו ואטו כל הנשים שוים בזה. עכ"ל. ועי' באוצה"פ (סי' לט סעי' ה ס"ק לב אות טז ד"ה גם בבית) שהביאו משו"ת שאילות משה (ראזין, סי' ב אות מח) שדחה מ"ש העין יצחק מדברי הב"ש (סי' קנד ס"ק ט) דהא התם איירי שנעשה נכפה אחרי הנישואין, ובוה שפיר אמרי' סברא דטב למיתב טן דו, משום דמצרפין הניחותא דידה דעד עכשיו, משא"כ כשהיה לו המום מקודם ולא ידעה, אין אומרים סברת טב למיתב טן דו, ולכן בקדשה סתם ונמצאו בו מומין, ספיקא הוי.

ובשו"ת ברכת רצה (סי' קז) כתב לחלק בין מומין גדולים דקיי"ל בהו שאם נולדו באיש, כופין אותו לגרש, דבאלו ע"כ לא שייך לומר בהם דבכל דהו ניחא לה, דאלי"כ איך כופין להוציא ועושין גט מעושה ולא חיישי' דאי לאו דעיניה נתנה באחר היתה מתרצית, משום דבכל דהו ניחא"ל, וע"כ דהטעם דבאלו המומין הוא לא רק משום דהוי מומין גדולים ביותר, אלא משום שאין הגוף סובלם מחמת מיאוסן וסרחונן, משא"כ מומין אחרים אף גדולים שבגדולים אך אין בהם ענין נמאס שאין דעת האדם סובלם ואין זה אלא קפידא לאיש על אשתו או להיפך, וכענין מקח שאדם רוצה שהמקח יהיה שלם ממום, וזה ענין התלוי ברצון, וכדאנו רואין בחוש שאף שאדם רוצה לעשות איזה דבר ונמנע מחמת שאין הגוף סובלו ונפשו קצה בו ביותר, ולכן במומין כאלה לא שייך לומר דאשה בכ"ד ניחא לה, ולכן כופין להוציא ולא חיישי' לגט מעושה. ע"כ.

גם באגרות משה (ח"א סי' עט) האריך לבאר דברי הגמ' דטב למיתב טן דו, וכתב דכל שהוא מום גדול, הוי מקח טעות. וז"ל: וזה ודאי שמום דלא יכול לבעול הוא מום גדול ועוד יותר ממוכה שחין דהא אין שייך בו כלל ענין האישות וכל האחרונים הא הסכימו שהוא מום גדול לכן יש לבטל הקידושין בלא ידעה כדנתבאר במוכה שחין. ע"כ. ועי' למו"ז מרן הגאון האדיר שליט"א בשו"ת יביע אומר (ח"ט סי' לח) שמטעם זה כתב להתיר אשה שמת לה בעלה בלא בנים, ללא חליצה, מאחר ואי' מק"ט בקדושין שנישאת למי שהיה חולה חולי שמת ממנו. ע"ש.

שוב בינותי דאף לדעת העין יצחק דאמריי טב למיתב טן דו, בני"ד יודה, שהרי העין יצחק עצמו בתשובה אחרת (חאה"ע סי' כד) בנידון אחד שאין לו גבורת אנשים, כתב: ועכ"פ נראה דמדאורייתא בטלו קידושיו, כיון שאינו יכול לבעול כלל, כמ"ש החו"י (סי' רכא) להלכה, והרשב"ץ שדחה זה, לא כתב כן בפשיטות אלא נראה כמסתפק בדבר, ובני"ד שהודה הבעל עצמו, נראה לדעתי שזה הוא מום גמור לבטל הקידושין משום כך. שהרי הבית יוסף (סי' קנד) הביא בשם הרשב"א שכתב, שבמום שאינו יכול לבעול כלל, שהכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה, ועל דעת כן ניסת. הילכך כופין אותו להוציא. וכ"כ התוס' יבמות (סה:), ובש"ע (שם סעיף ז), ובבית שמואל שם. ואילו היה מקום להסתפק דשמא הסכימה שלא להקפיד על זה, א"כ איך יש לנו יכולת לכופו לגרשה, אלא ודאי דמוכח שאין שום ספק כלל שבדאי לא נתרצית על זה מעולם ככל מומין התלויים בהסכם בני המדינה, כמבואר בחו"מ (סי' רלב סי'ו), ומטעם זה כופין אותו במום זה לגרשה, וממילא יוצא שכל שלא ידעה בעת הקידושין והנישואין שיש לו מום זה, בודאי שהקידושין בטלים. ולשון הרשב"ץ מורה דהוי ספיקא דדינא, ודלא כהשבות יעקב. וכן הבשמים ראש (סימן שמ) מסופק בזה. אלא שאף שי"ל דמדרבנן מיהא צריכה גט, מ"מ כשיש ספק נוסף בדבר הו"ל ספקא בדרבנן ולקולא. עת"ד. הרי ע"כ שדוקא במום דנכפה כתב העין יצחק דאמריי טב למיתב טן דו, אך במום דאין לו גבו"א מודה העין יצחק דחשיב מום גדול והוי מקח טעות ול"א טב למיתב טן דו, ודלא כמ"ש הב"ח והבית מאיר. ומעתה, גם במום דטעות גדול, אפשר שגם העין יצחק יודה דחשיב מום גדול דהוי מקח טעות ובטל הקדושין משום כך.

השתא דאתינן להכי, טען לי ידידי הרה"ג רבי זאב ליטקה שליט"א די"ל עוד, דאף לדעת הבית מאיר והב"ח דלא הוי מקח טעות, היינו דוקא במום שגם הבעל לא ידע מקיומו, אך במום שהבעל ידע מקיומו, שמא לכו"ע הוי מקח טעות ולא אמריי טב למיתב טן דו. שהרי הבית מאיר ביאר דבריו בטעם הא דבאשה לא אמריי מקח טעות, "מדלא חקרה או התנתה שאינה רוצה במומין אמרינן ודאי סברה וקבלה", והנה הרא"ש (חולין פ"ג סי' לד) גבי מוכר בהמה ונמצא בה סירכא, כתב, דדעת רבינו אפרים ובעל העיטור דלא הוי מקח טעות, כיון שהיה ללוקח להתנות. ואילו הרמב"ן פליג וס"ל דהוי מקח טעות, והוכיח כן מהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, דאי לא דמצי א"ל לשחיטה מכרתיו לך, הוי מקח טעות. וכן מכר עבד ונמצא גנב או קוביוסטוס דהוה מק"ט אי לאו טענת הגמ' דכולהו עבדי גנבי נינהו. והרא"ש דחה ראית הרמב"ן וז"ל: ומה שהביא הרמב"ן ז"ל ראיה משור ועבד, לאו ראיה הוא. **דשאני התם שהמוכר מכיר במומי השור והעבד ועל זה סמך הלוקח ולא מתנה משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנהו במקחו.** אבל בדבר שאין המוכר יודע כמו שהלוקח אין יודע בעי ליה ללוקח לאתנויי במידי דשכיח ומדלא אתני אחולי אחיל וקנה כדרך כל לוקחי בהמות שאינם נמנעין מלקנות בשביל ספק טריפות. עכ"ל. הרי מבואר מדבריו דעל מומים שהמוכר מכיר בהם, לא אמריי דהיה ללוקח לחקור, משום דעליהם סמך הלוקח דשארית ישראל לא יעשו עולה, ומש"ה לא התנה. ודוקא על מום שאין המוכר יודע, ככה"ג בעי שיתנה שאינו מעונין במום כזה, בכדי שיהיה זה מקח טעות. וא"כ ה"ה י"ל גם בנדוננו, דבמום שהבעל יודע, לא אמריי דהיה לאשה לחקור אחריהם, דהרי סמכא דעתה עליו דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא יקדשה בלא להודיעה מקודם לכן על מומו, ודוקא במום שאין הוא יודע ממנו ונתגלה לאחר הנישואין, בזה ס"ל להבית מאיר דלא הוי מקח טעות, משום שהיה לה לחקור או להתנות, ומדלא עשתה כן, ודאי סברה וקבלה. ואם כי דברים מחודשים הם, מ"מ הרי בזה"ז שעניינו הרואות שנשים אינן מסכימות להנשא לאיש אשר כזה, ורבים מהטוענות לגט, בטענה זו של אי שפיות באות, וא"כ שפיר י"ל דכל שהבעל יודע קודם נישואיו שיש לו מום כזה, ובכל זאת מקדשה, והיא אינה יודעת מכך, הרי קדושה בטעות הן, שאילו היתה יודעת לא היתה נישאת. שו"ר בשו"ת הר צבי (אה"ע ח"ב סי' קפא) שכתב כעין זה וז"ל: אולם בזה י"ל לפי מה שכתב הבית מאיר (ריש סי' קנד) שחולק על הבית שמואל וס"ל דע"כ מומין שבאיש גם בדלא ידעה ליכא למ"ד דכופין, דדוקא באיש אמרינן חזקה אין אדם מתפייס במומין, מה שאין כן באשה שבכל דהוא ניחא לה. וכתב שם דהטעם, דמדלא חקרה לדעת אם יש בו מומין וגם לא התנתה, אמרינן דבהיו, אף דלא ידעה סברה וקבלה. ולפי זה שפיר יש לדון, דבמומין שאי אפשר לבדוקן מתחילה ולא עלה על לבה לחשוש לזה כמו בנדון דידן, מסתבר דגם לרמ"ה הוי בכלל מקח טעות. עכ"ל.

מעתה, לא מצינו חבר בנדוננו לומר בדברי הבי"ח והבי"מ דאמריי טב למיתב טן דו, לבד מדברי השבות יעקב דאף לגבי טענת גבורת אנשים כתב דאמריי טב למיתב טן דו [והבית הלוי חש לשיטה זו]. וכבר הארכנו במקו"א בדבריו והבאנו שרוב הפוסקים העלו לדינא כדברי הגאון בעל חוות יאיר (סי' רכא) דפליג עליה.

אי בעי' גט מדרבנן

ד. איברא דאכתי יש לנו להשיב על טענת בית הלוי (ח"י ס' ד) דאף אי הוי מקח טעות, מ"מ יש לחייב בגט מדרבנן, דעיי"ש (ד"ה והנה) שכתב להוכיח מדברי הגמרא (כתובות עג:) דמדרבנן מיהא בעי' גט, דהא דוקא לרבא דספוקי מספקא ליה, אזי לא נסתפק אלא בסתם מום – דיש להסתפק מעיקר הדין אם בטלו הקידושין, ומש"ה צריכה גט מספק. אך במום גדול, ודאי שבטלו הקידושין וגם מדרבנן א"צ גט. אך לרבה ורב חסדא דאף בסתם מום בטלו הקידושין, א"כ אין חילוק בין סתם מום למום גדול, ובשניהם מדאורייתא אין כאן קדושין, ובכ"ז ס"ל דמדרבנן צריכים גט, שלא יאמרו אשה יוצאת בלא גט, ואין לחלק בזה בין מום גדול למום סתם.

והרי הרי"ף (כתובות לג: מדה"ר) הביא גם דברי רבה ורב חסדא וגם דברי רבא, ומשמע שנסתפק לו כמאן. ועפ"י ז' יש לנו להחמיר בשניהם, דבסתם מום יש להצריכה גט מעיקר הדין כרבא, ואילו במום גדול יש להצריכה גט מדרבנן כרבה ורב חסדא. ומה שכתב רש"י (גיטין מו: ד"ה משום) דבאילונית א"צ גט כלל, היינו משום דס"ל דעיקר ההלכה כרבא, וכיון שאילונית היא מום גדול, לפיכך ס"ל דא"צ גט, אך לדעת הרי"ף אכתי יש להחמיר בזה. וכעין דבריו כתב גם בשו"ת עין יצחק (אה"ע סי' כד).

אך יעוי' באגרות משה (אה"ע ח"א סי' עט ענף ד) שהאריך בזה וכתב להוכיח דאף מדרבנן א"צ גט, דהנה דעת התוס' (כתובות עב: ד"ה ע"מ, גיטין מו: ד"ה המוציא) והרא"ש (בריש יבמות פ"א סי' ג) והרי"ף (גיטין כד. מדה"ר) דאילונית א"צ גט אף מדרבנן. ואף לשי' ר"ת בספר הישר (סי' קעה, הביאו הנמו"י יבמות ב. מדה"ר) שצריכה גט, י"ל דהיינו משום דס"ל דגם באילונית יש ספק אף שהוא מום גדול, ולא מכח גזירת חכמים. [וכ"מ מדברי הרשב"א (ריש יבמות ב:)] שכתב: אבל ר"ת כתב בספר הישר דלרבא נישואי אילונית לאו מק"ט חשבי להו, וקי"ל כרבא. ע"כ. ומשמע דהוא מדינא ולא מגזירה בעלמא]. ומכח זה כתב לבאר דאף לרבה ורב חסדא שתקנו חכמים שלא תצא אשה בלא גט, היינו רק בסתם מום, אבל במום גדול כיון שלא שכית, לא גזרו בה רבנן. וז"ל: דהא [א"ה], רבה ורב חסדא] איירו באשה שכל מום פוסל בה וגם הם מומין כאלו שהרבה מתרצין לישא במומין אלו, ואין למילף מזה דגם במומין גדולים כאילונית וכדומה - שלא שכחי כלל עצם המום כדאיתא בתוס' ורא"ש, ולא מצוי כלל מי שיתרצה לישא אילונית - שג"כ גזרו. עכ"ל. וכתב דאפשר שמה"ט לא כתב העין יצחק בהחלט שצריכה גט מדרבנן מכח דברי רבה ורב חסדא אלא כתב כן רק בתירוץ השני וכעין הא דרבה ורב חסדא, ומשמע דאין זה בכלל הגזירה שאמרו רבה ורב חסדא, אלא אלא שמביא כעין דמצינו ברבה ורי"ח שיש שגזרו מדרבנן וכ"כ אפשר גם הכא, והוא משום דמשם ליכא ראייה למומין הגדולים שלא שכחי עצם המום ולא שכחי שיתרצו. עכ"ל. ועי' גם למו"ז מרן שליט"א בשו"ת יביע אומר (ח"ט אה"ע סי' לח) שהביא דבריו, עיי"ש.

אמנם אף מ"ש הבית הלוי דאנן קי"ל לחומרא כדברי שניהם, והוכיח כן מדברי הרי"ף, הנה מדברי הרא"ש בכתובות שם (פ"ז סי' י) משמע לא כן, דהנה על קו' התוס' אמאי באילונית א"צ גט כלל, כתב הרא"ש וז"ל: וי"ל דשאני מום דאילונית דעיקר דעתו של אדם הנושא אשה בשביל בנים, הלכך הוי קידושי טעות. אבל בשאר מומין צריכה גט אפי' כנסה סתם, דמספקא לן אם אין אדם חפץ באשה נדרנית או באשה בעלת מום או לא ולכך צריכה גט מספק מדבריהם. ע"כ. הרי שנקט דבאילונית הוי קדושי טעות, ודוקא בשאר מומין כתב דצריכה גט מדרבנן. ועוד, דהתוס' נקטו "מספק או מדבריהם", דהיינו או כרבה או כרבא, אך הרא"ש שלא כתב כלשונם, משמע דהיינו רק כרבא, ודוקא בשאר מומין יש ספק, והיי"ט משום דא"י בה חזקת פנויה, ומדרבנן לא סומכים על חזקת פנויה ולכן כתב הרא"ש דצריכה גט מספק מדבריהם, [וכמבואר בתוס' בכתובות (כג.)], אך לא במום גדול כאילונית, ומש"ה בה א"צ גט כלל. ולפי"ז גם א"צ להגיע למ"ש האג"מ לחלק בין שכחי ללא שכחי.

גם בדברי הבי"ש (סי' לט ס"ק טז) מבואר להדיא שנקט עיקר לדינא שלא כדברי הבית הלוי, דע"ד מרן השו"ע שם שהמקדש אשה סתם ונמצאו בה מומין הרי זו ספק מקודשת, כתב הבי"ש: "ובשי"ס לר"ח צריכה גט מדבריהם ולרבא הוי ספק קידושין, והרמב"ם והטור פסקו כרבא, ולא כבי"ח שכתב מ"ש הטור ספק קידושין משום דמספקא ליה אם הלכתא כר"ח או כרבא וליתא". וא"כ לדברי הבי"ש ודאי שאין מקום לחייב גט מדרבנן.

וא"כ, מאחר ונת' דברי האג"מ לדחות דברי הבית הלוי והעין יצחק, והוכח שגם עיקר סמיכתו של הבית הלוי ע"ד הרי"ף, יש לדחותה ע"פ דברי הרא"ש, וגם בדעת השו"ע נקט הבי"ש לדינא דלא ס"ל הכי, א"כ ודאי דבעגונה אין להחמיר להצריכה גט בנמצא מום גדול, ובפרט שאין זה סתם חיוב גט מדרבנן – מחומרת אשת איש, אלא תקנה שלא יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט, דהוא קל יותר שהרי ודאי אינה אשת איש, לפיכך יש לנו לסמוך סמיכה רבה על הני פוסקים שנת' לעיל שלא הצריכו גט אף מדרבנן. וגם בסמוך ית' באורך דברי רבים מגדולי הפוסקים שנקטו עיקר דהוי מק"ט ולא הצריכו גט אף מדרבנן.

שו"ר למהרצ"פ פראנק בספרו הר צבי (אה"ע ח"ב סי' קפ) שכתב ממש כע"ז, דעיי"ש שכתב דמסתבר דאף לרבא דהוי ספק, היינו רק בסתם מומין דיש להסתפק אולי נתרצה מדלא התנה, אבל במומין גדולים ואיכא אומדנא דמוכח שבודאי לא נתרצה, אין כאן ספק דקידושין בטליו, [וכמ"ש התוס' (כתובות עב:)] דצריך לחלק בין מום דאילונית לשאר מומין]. ואף דלרבה ורב חסדא אין לחלק בין מומין גדולים לקטנים, וממילא לשיטתם יש להצריך גט מדרבנן, מ"מ אנו קי"ל כרבא ולא כרבה ורב חסדא. עיי"ש, ועי' לו עוד בסי' קפא שחזר והאריך בזה.

דין מקח טעות בשהתה עמו

ה. אמנם אף אי הוי מקח טעות, כבר כתבו הפוסקים (עי' ח"מ סי' לט ס"ק ט וב"ש שם ס"ק טז) דהיינו דוקא אם מיד כשרואה את המום מקפיד ואינו חפץ בה, אבל אם שתק כשנודע לו המום ולא התנה בתחילה, אף דצווח לבסוף, הוי קדושי ודאי. וכמב' בדברי מרן בשו"ע (אה"ע סי' קיז סעי' ז) שכתב וז"ל: בא על אשתו, ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה, אפילו היה בתוך הקמטים או בכף הרגל, אין שומעין לו, חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו וידע ונתפייס. עכ"ל.¹ [וכיוצא בזה מצינו לגבי מקח טעות במקח וממכר כמ"ש מרן בשו"ע (ח"מ סי' רלב סעי' ג), וז"ל: המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה או שאר מטלטלים, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח, מחזירו אפי' לאחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא, והוא שלא ישתמש במקח אחר שידע במום. אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום, ה"ז מחל ואינו יכול להחזיר. עכ"ל. ועי' פ"ת שם. ואמנם עי' בסמוך שהבאנו מח' הפוס' אם יש לדמות דין מום דמקח וממכר למום דקדושין.]

ועפ"ז לכאורה יש לעיין בני"ד האם מה שברחה ממנו רק לאחר עשרה חודשים מנישואיה, אין זה בגדר שהתה עמו וסברה וקבלה. אלא דבאמת נראה דמאחר והאשה עומדת לפנינו ואומרת שמיד כשנודע לה ממחלתו, ברחא ממנו, אף שהיתה בחודש השביעי לעיבורה. ודבריה מסתברים, מאחר ופעמים שלוקח זמן מה עד שמתגלה הדבר, בפרט בזמנינו שניתן להיראות ככל אדם ע"י תרופות וכיו"ב, [וביותר ע"פ מ"ש כת"ר שהאשה דיווחה שנפגשה עם בעלה רק ג' פעמים לפני שנגמר השידוך, וכמנהג חב"ד, ולכן לא הספיקה להכיר את סימני המחלה החמורה הזאת. וגם אח"כ לא הבינה את חומר הענין עד שכבר נכנסה להריון, ומוכן שבמצב כזה היא ניסתה למצוא תרופה למחלה.

¹ ובדרך אגב אציין כאן דעפ"ז כתב מהר"ש משאש זצ"ל בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' כז) להשיב ע"ד הגר"א עצור ראב"ד ירושלים שאין לומר מקח טעות בכה"ג שנבעלה ונשארה עמו זמן מה ונתעברה וילדה. וחזר ע"ד שוב בח"ד (סי' חי) לענין עגונה שבעלה היה שוטה עוד קודם לנישואין, בזה"ל: והנה אף שהוסיפו שהבעל היה חולה נפש, וכוונתם שזהו מקח טעות, כבר כתבתי בזה בספרי שמש ומגן ח"ג אה"ע סי' כז דכיון שנושארה עמו כמה שנים אין מקום לטענת מקח טעות. עכ"ל. וע"ע שם בסי' ט. [וע"ע במ"ש בזה בשו"ת אור גדול (סי' ה אות יב והלאה) דיש אופנים שאף בשהתה עמו, י"ל מקח טעות, עיי"ש. ועי' במ"ש ע"ד בשו"ת עטרת שלמה (קרליץ, ח"א סי' כד) ובפסקי בתי הדין הרבניים (כרך יד עמ' 8)].

ברגע שהיא הבינה שאין תרופה למחלתו, ושיש חשש אלימות וסכנה, ברחה ממנו. ע"כ. וע"כ נאמנים עלינו דבריה שאז נודע לה ממחלתו, ומיד ברחה ממנו.

דין מום דשגועון באיש

ו. מעתה לגבי מום דשגועון, אי אף בגבר חשיב מק"ט, הנה מהרש"ם בתשו' (ח"ו סי' קס) כתב לדון בנערה א' שנישאת לנער שהיה שפוי בדעתו בעת ההתקשרות, אך בעת הנישואין ראו כמה אנשים שהחתן אינו שפוי בדעתו והוא ממש כמשוגע, ועי"ש שהביא את העדויות על שגועונו בזה"ל: והעיד ר' יוזפא שהיו פניו משונים ויושב משועמם ונאלם ושאל ע"ז והשיבו לו שע"י מקרה קרה לו אימה ופחד ונתבהל עי"ז, ועוד היו עמו כמה אנשים וכולם הסכימו שהחתן משוגע, ועמדה זבוב על פניו זמן רב ולא הרגיש כלל. ועוד העיד רמ"ז שראה החתן בליל שקודם החופה והי' כמשוגע ממש והי' עיניו הפוכות ופניו מזיעים, והדאשעק מהכובע הפוך מן הצד, ויושב נאלם ומשועמם, ואמר רמ"ז לאיש א' שצריך להודיע להכלה עם מי תלך להחופה, הלא הוא משוגע, והשיב לו מה לעשות עם הפסד הכנת הסעודה וכדומה. גם העיד ר' ישעי' מיכל שראה את החתן קודם החופה והי' משוגע שנסע עם אביו לרחוץ ולטבול קודם החופה וכולם לבשו בגדיהם והחתן ישב זמן גדול בלא בגדיו עד שאביו ביקש מאתו וגער בו ללבוש בגדיו ואחז הכתונת זמן גדול ולא יכול ללבוש עד שהלבישו אביו הכתונת. ועוד ראה כמה עיניו שטות, ואחר החופה ראה בכל העניינים כי בשגועון ינהג, עד שהוצרכו לשלוח ט"ג אחר שבת לאביו. ועוד העיד ע"א מה שראה אחר החופה תיכף את החתן וצעק לפני כמה אנשים איך העמידו החופה עם איש משוגע, ופרט א' ראה שעמדה לו זבוב על פניו זמן רב והוא ישב ופניו לארץ, וכל רואיו אמרו שהוא משוגע גמור, ואמו גירשה הזבוב מעל פניו עכת"ד הגב"ע. וזה כשבעה שנים הוא משוגע גמור ויושב בכפר ומחזיקים לו שומר עכו"ם ומעולם לא נתייחד החתן עם הכלה ועתה דופקים ר"ד ובתו על פתחי המורים ומבקשים התרה. ע"כ תורף השאלה, וכתב מהרש"ם בזה"ל: והנה רוי"מ צדדו דגם אם בני"ד הוי רק ספק שוטה י"ל דאיכא ס"ס שמא הי' שוטה גמור, ואת"ל שלא הי' שוטה גמור **מ"מ בני"ד דהכלה לא הכירה בו והוי קידושי טעות**, והביאו מדברי הא"ז בשו"ת (סי' תשסא) דמבואר דגם באשה אם לא ידעה מהמום הוי קידושי טעות אף על פי שלא הי' הקידושין בתנאי. והנה זה כמה שנים ראיתי דברי הא"ז הנ"ל והבאתים בגליון השי"ע (סי' קנד) בד"ן סומא בבי' עיניו, אך דיש לפקפק דשמא רק בסמאות עינים שאין לו רפואה הוי מום גמור וגם האשה מקפדת בסתמא, משא"כ בני"ד שהי' בריא בשעת שידוכין ואח"ז נשתטה שמא היתה האשה מרוצה בתקוותה שמא יתרפא ויחזור לבריאותו כמקדם, וד"ז כתבתי זה איזה ירחים בתשובה להרב דקי' אדעס (לעיל סי' הקדום) בנידון כעין זה והבאתי מפסקי מהרא"י (סי' קלח) שכתב כעין זה לענין קידושי מומר שאין לבטל הקידושין מפני שהיו בטעות דאפשר שהי"ל תקוה שמפני אהבתה ישוב בתשובה, וה"נ בזה דמבואר בגיטין (דף ע:): דשוטה לא סמיא בידן וכו' היינו שאין רפואתו בידינו אבל מ"מ אפשר שיתרפא כאשר עינינו הרואות דכמה שוטים מתרפאים, וכיון דאשה בכל דהו ניחא לה אפשר דבכה"ג אינה מקפדת מספק דשמא יתרפא ואין לבטל הקידושין מטעם זה. עכ"ל. וסיים מהרש"ם בזה"ל: ואח"ז בא לידי סי' יד יהודה על יו"ד שנדמ"ח ונשלח לי מהרמ"ח נ"י, ובהשמטות להל' שחיטה לסק"ח העלה **דבמקום עיגון יש להתירה בלא גט בכה"ג**, ומכ"ש בני"ד שנתברר אח"כ שהוא שוטה גמור בודאי י"ל דהוכיח סופו על תחלתו בדרבנן ולהתירה מכבלי העיגון, ובכ"ז אין רצוני להתיר רק באופן שיסכימו עמנו עוד בי' רבנים גדולים ומפורסמים בתורה ויר"ש ואז גם אני אצטרף עמכם. עכ"ל. הרי לנו דברי מהרש"ם שכתב להקל בנדון שגועון, אף שמרוח הדברים משמע ששגועון שם לא היה חמור כ"כ כשגועון הגורם לאלימות וכיו"ב, אלא מ"מ אין אפשרות לדור עמו בכה"ג, ולא אמרי' טב למיתב וכו'. והארכתי להביא לשונו מפני חשיבותו. אלא דיש לציין שמהרש"ם שם בריש דבריו כתב לדון שהקדושין מעיקרא לא חלו משום דהוי קדושי שוטה, ושוב צירף עוד גם ענין מק"ט הנ"ל, אך לא כתב להקל מצד המקח טעות לבדו.

גם מהר"א קלצקין בשו"ת מלואי אבן (סי' כט) כתב לדון באשה אחת שנכנסה לחופה ותכף אחר החתונה הלך ולא נודע עקבותיו, והיא בתולה והיה חופת נדה, והמקדש התנהג כדרך המשוגעים בתנועות ובכיות משונות, ואפשר

שהיה עתים שוטה ועתים חלים, וקרוב הדבר שהאשה לא ידעה מזה, ושהיה קדושי טעות וכאשר האשה החליטה בדעתה שאין בקדושו ממש ושכבר עברו כשתי שנים שלא נשמע ממנו מאומה, נכנסה לחופה לאיש אחר ולא שאלה מקודם פי ב"ד, והביא מ"ש בשו"ת ברכת רצ"ה (סי' קו) דבמומין גדולים שכופין להוציא לא אמרינן דאתתא בכ"ד ניחא לה, דאלת"ה לא היה לכופו לגרשה ולעשות גט מעושה, נימא דעיניה נתנה באחר ודלולי זאת היתה מתרצית בבעלה, ומש"ה כשלא ידעה מקודם שהיה נכפה יש לבטל הקדושין מטעם אומדנא, ומכל שכן בקדושי שוטה שהוא מום יותר גדול. והביא עוד מ"ש בספרו דבר אליהו (סי' סח) דשאני כשנפלה לפני יבם מוכה שחין שלא תפסיד כל כך לפי שיכופו אותו לחלוץ, ומש"ה מהני הטעם דטב למיתב טן דו, משא"כ היכא שע"ז תתעגן, **בשביל טן דו לפי שעה לא תתרצה לסבול מה שאין בכחה לסבול**. אלא דמ"מ סיים דקשה להקל בזה.

עוד ע"י באוצה"פ (סי' לט סעי' ה ס"ק לב אות טז סוד"ה גם בבית) שהביאו מירחון יגדיל תורה (שנה ב קו' כז) בתשו' מהר"א פרידמן אב"ד לוחנסק, שכתב במי שנודע שחלה בשגעון לפני הקידושין, דהוי ספק מקודשת, כמו בנמצאו בה מומין ונתקדשה סתם, דבכה"ג לא אמרי' טב למיתב טן דו, עי"ש.

ובשו"ת הרי בשמים (מהדו' ג' סי' קמז דף רמב ע"ב) כתב לדון באיש שתיכף אחר הנישואין הלך לו, וכעבור כמה שנים שחפשו אחריו והשיגוהו, נודע שהוא עתים חלים ועתים שוטה. ואחר שהאריך רב לדון בדין גט שוטה, כתב וז"ל: עוד יש לפנינו לדון בכחא דהיתרא בני"ד, מצד דאף אי ניחוש שהוא עתים חלים ובשעת קידושין הי' בריא וחלו הקידושין, מכל מקום כיון שלא ידעה האשה מזה שהוא שוטה, הו"ל קידושי טעות, שאם היתה יודעת שהוא עתים שוטה לא היתה מתקדשת אליו, ובכיוצא בו דן בתשו' ר"ח כהן (אה"ע סי' נד). והנה אף דבשאר מומין בקדשה סתם וכנסה סתם צריכה גט לכוי"ע כדמוכח בכתובות עב; ועיין שו"ע אה"ע (סי' נט), וה"ה בהיה בו מום, מכל מקום הרי כתבו בתוס' והרא"ש שם ובשאר דוכתי דאם נמנאת אילונית ולא הכיר בה, אין צריך גט, ושוטה הא גרע עוד מאלו היתה היא אילונית, ואף לרש"י דס"ל בגיטין (מו ע"ב) דגם באילונית בכנסה סתם צריכה גט, הרי כתב משום חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ובנדון דידן הא לא בעיל כלל, ואף גם למה שנראה מדברי הרמב"ם (פכ"ד מאישות) דגם באילונית אפילו בנתקדשה בלבד צריכה גט בלא הכיר בה, כמ"ש המ"מ שם, מכל מקום בלח"מ שם מבואר דאין קידושין גמורים, ומפורש להדיא הכי בדברי הרמב"ם (פכ"ד מאישות ה"ח). ונראה דבשוטה ולא הכירה בו, יודה דלא הוי קידושין כלל משום קידושי טעות, אחרי שאי אפשר לה לדור עמו, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה, ויש מקום בזה לומר אומדנא דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה. ואף דבב"ק (ק"י:) אמרי' אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה, דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה, ומשני איתתא בכל דהו ניחא לה. אמנם בבעל שוטה יש לומי' אגן סהדי דלא ניחא לה דומיא דכתבו הראשונים ז"ל הובאו במרדכי פ' החולץ לענין יבמה שנפלה לפני יבם מומר. עכ"ל. אלא דבסו"ד הביא דברי הנוב"י (תנינא אה"ע סי' פ) דהא בחייבי לאוין שלא הכיר בה, קי"ל דחילי קידושין ולא אמרי' דאדעתא דהכי לא קדשה, ועי"כ דדוקא לענין איסור לאו דיבמה לשוק אמרי' הכי ולא באיסור א"א דבכרת, ועי"כ סיים: א"כ לכאורה אין מקום בני"ד להיתר זה. עי"כ. ועי"ע בשו"ת משפטי עזיאל (ח"ב אה"ע נז דף ריג ע"ב) שבצירוף פסול עדות הקדושין, כתב להתיר אשה בלא חליצה מה"ט דמקח טעות, וז"ל: אולם מצד אחר יש להתיר אשה זו, מטעם זה: הואיל ולפי דבריה היה שוטה בשעת קדושיה, ועל כל פנים תיכף אחרי נשואיה נהיה שוטה מוחלט עד יום מותו, והיא התיאשה ממנו ושבה אל בית קרוביה, ונהי דמשום אחרי מיתת בעלה אינה נמנעת מלהנשא, אבל משום מה שיהיה בחיי בעלה ודאי אסקא אדעתא, ואגן סהדי ששום אשה לא תנשא ע"מ שיהיה בעלה שוטה תיכף אחרי נשואין וישאר בשטותו לעולם, וכיון שהיא אומרת לפנינו שמתחלת נשואיה לא רצתה בו אלא אחרי הפצרת קרוביה בתקוה שישתפה משטותו, אהנו דבריה אלה להאמינה עתה שמת בעלה משטותו לומר אדעתא דהכי לא קידשה עצמה. וצד היתר זה מהני לאצטרופי אל היתר הראשון של בטול עדות הקידושין מדין קרוב או פסול. עכ"ל. ועי' גם בשו"ת בנין אב (ח"ג אה"ע סי' נח) שכתב בצירוף סברות נוספות להקל מחמת טענת מקח טעות כגון זו בהיתר אשה ללא חליצה. אלא שכבר הבאנו דברי רבים מהפוס' שכתבו כן אף לגבי היתר א"א.

ועי"ע בשו"ת חבלים בנעימים (ח"ב סי' קלד) שכתב בזה"ל: בספרי ח"א (שו"ת סי' כג סוף אות ה ד"ה ומ"ש) הבאתי בשמו [של מהר"ר יוסף לוינשטיין אב"ד סרוצק מח"ס דברי יוסף] שצידד להקל שם באשת משוגע ונכפה משום אומדנא דאדעתא דהכי לא נתקדשה. והנה בטעות נשטט העיקר דעובדא הוי שהמשוגע היה לו מום שלא היה ראוי לאישות כלל, ולכן דן כ"ג אומדנא זו. עכ"ל. אלא שהרב בעל חבלים בנעימים כתב לדחות דבריו, דאף בזה י"ל טב למיתב טן דו, ומ"מ כבר נתבאר דרבים מהאחרונים לא הסכימו לזה.

אלא שמכל הנ"ל לא מצאנו מי שהתיר אשת איש לעלמא מצד מקח טעות דשוטה לחוד, אלא בצירוף סברות אחרות, או לענין היתר חליצה. אך זאת ראיתי לרבינו משה בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א סי' פ) שכתב לדון באשה שנישאת לאחד, ואחר כמה שבועות נעלם ממנה, ונתברר ע"פ רופאים שחלה במחלת שגעון, והרי הוא משוגע גמור, ומשמע דעת הרופאים שמחלה זו התחילה כשלוש שנים קודם לנישואין אלא שלא היה ניכר עליו עניני השטות, ועי"כ האשה לא ידעה שהוא חולה. וכתב האג"מ ז"ל: והנה זה ודאי ששוטה הוא מום גדול שאינו ראוי לאישות כלל, דהא מפורש ביבמות (דף קיב) דבשוטה לא תקנו נישואין משום דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. ומה"ט ברור דבאדם שנשתטה אחר הנישואין אם היה יכול לגרש, היו כופין אותו לגרש, דהא מפורש בכתובות (דף עז) דכשיש סברא זו דאין אדם דר עם נחש בכפיפה כופין להוציא וכו', וא"כ כ"ש בשוטה שודאי הוא כדר עם נחש בכפיפה שליכא לזה שום עצה שלכו"ע היו כופין לגרש אם היה יכול לגרש כגון בעתים שוטה ועתים חלים שבעת חלמותו יכפוהו לגרש. ע"כ.

ומ"ש הטור (אה"ע סי' קנד) בשם תשו' הרא"ש (כלל מג סי' ג) באיש המשתטה מדי יום ויום ואומרת אשתו אבי עני הוא ומחמת דוחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל וא"א לקבל כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו, אין כופין אותו לגרש, שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים שכופין. וכ"פ מרן בשו"ע סעי' ה, כתב האג"מ דפשוט דהם איירו רק באיש פקח שהוא כעסן מצד מדתו הרעה, ולשון המשתטה מדי יום ויום שכתבו הוא רק שמכעסו עושה מעשה שוטה ומטורף, ולכן אין לומר עליו שאין דר עם נחש בכפיפה, דכיון שהוא פקח אפשר לה לראות שלא יבא לכלל כעס, אך שהוא טרחא גדולה לפניה להזהר בזה ולכן כיון שלא מצינו שכופין בכה"ג שהוא רק טרחא גדולה סובר שאין כופין לגרש אלא צריכה לפייסו לגרש או תקבלנו ותזון מנכסיו. אבל כשהוא שוטה שעליו נאמר אין אדם דר עם נחש בכפיפה משום שאין שייך ליהזר ואין שייך לפייסו כיון שעושה שלא בדעת ודאי יודו שכופין אם אך יכול ליתן גט כגון כשעתים חלים. ועי"ע בביאור הגר"א (סי' יז) שצ"ח לדברי תשו' הרשב"א שהביא הרמ"א בסעי' ג ובב"י שם באיש שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו תמיד, שכופין אותו להוציא כי ע"י זה אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש. ומשמע דדברי הרשב"א לא פליגי על הרא"ש, ומש"ה הביא הב"י דברי שניהם בסתם וגם הרמ"א הביא דברי הרשב"א ושתיק, ועי"כ כנ"ל, וכ"ש בשוטה מעיקרא שלא ידעה ממנו, דודאי כופין.

ועפ"י כתב האג"מ ז"ל: וכיון שהוא מום כזה שלא ראוי לאישות כלל שהרי א"א לדור עמו שלכן היו כופין להוציא, מסתבר שבלא ידעה שהיה חולה במחלת שטות ואף בידעה אך חשבה שנתרפא לגמרי ואחר הנישואין נודע שהיה חולה ולא נתרפא לגמרי, שמחמת אותה המחלה חזר ונשתטה ביותר ונעשה משגע גמור אחר הנישואין, יש לדון בזה דין מקח טעות ולבטל הקידושין. עכ"ל. וחזר וכתב דאין לומר בזה טב למיתב טן דו, וכמו שהעלה בח"א סי' עט, ולכן אף אין להצריכה גט גם לא מדרבנן. וסיים: וכן יש להורות במום זה דשוטה שאם א"א להשיג גט להתירה מדין קידושי טעות. ע"כ. ועיין לו עוד בח"ג (סי' מו) שכתב להתיר עפ"י אשה בלא חליצה. ועי"ע שם סימן מה.

ומו"ז מרן שליט"א בספרו הגדול שו"ת יביע אומר (ח"י סי' נח ח"א אות ד) כתב בזה"ל: והאחרונים דנו בנישאת לבעל, ונתברר שעוד לפני הנישואין היה מקבל התקפות של חולי נפש, ואושפז בבית חולים. דסמכין על אומדנא דאדעתא דהכי לא נישאת לו. ויוצאת בלי גט. ולא אמרינן בכה"ג טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. עכ"ל, וצ"ח למ"ש בשו"ת יביע אומר הנ"ל וח"י סי' לו אות ט', עי"ש. הרי שבמספר מילות שלו כלל את כל הנ"ל, דבחולי הנפש, אמרי' דחשיב מום גדול, ולא אמרי' ביה טב למיתב וכו', והוי מקח טעות דאף יוצאת בלא גט. עי"ש. [אמנם עי

בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' כז) שהאריך להשיב ע"ד הגר"א עצור ראב"ד ירושלים שאין לומר מקח טעות, אך משמע מדבריו דהיינו דוקא בכה"ג שנבעלה ונשארה עמו זמן מה ונתעברה וילדה, דאין מקום לפוטרה בלא גט, ואין מקום להעלות על הדעת דהוי קדושי טעות לפוטרה בלא גט. עיי"ש. אך באופן שמיד שגילתה את המום ברחה ממנו, י"ל דגם הוא יודה דהוי מק"ט. וכן מבוי עוד מדבריו בספרו שמש ומגן ח"ד (סי' חי) שכתב כן לענין עגונה שבעלה היה שוטה עוד קודם לנישואין, בזה"ל: והנה אף שהוסיפו שהבעל היה חולה נפש, וכוונתם שזהו מקח טעות, כבר כתבתי בזה בספרי שמש ומגן ח"ג אה"ע סי' כז **דכיון שנשארה עמו כמה שנים אין מקום לטענת מקח טעות**. עכ"ל. ועיי"ע שם בסי' ט. ודו"ק.]

שוב אחרי כתבי כל זאת מצאתי בשו"ת מנחת אברהם (שפירא, ח"ב סי' י) שדן במקרה כעין זה, באשה שנשאת ואחרי הנישואין הכירה בו שהוא לא נורמלי. אחרי תקופה של 11 חודש הוכנס לבי"ח לחולי רוח ונקבע שהוא חולה ללא תקנה. הוא נמצא שם עד היום במצב של מתנוון והולך. נתקבלו עדויות ממכיריו על נטיותיו העצבניות לפני הנישואין. נתברר שהנתבע היה בטיפול אצל רופא למחלות עצבים לפני הנישואין. ואחר שהאריך לדון בכל הנ"ל, כתב וז"ל: ומכל הדין נראה דיש מקום לצדד דהוי מקח טעות ואינה זקוקה לגט פיטורין גם מדרבנן. אמנם הנידון חמור מאד - איסור דאשת איש, ולא מצאנו כמעט בספרי הפוסקים שידונו על ביטול קידושין כה"ג. ועיי"ן בספר בית אב להגרא"א יודלביץ שהקיל בזה, והביא שם הוראה כזו מדודו הגאון מקוברין בעל ניר על הירושלמי. וכמדומה שכוונתו על העגונה מעיר דווין שגדולי הדור שעבר דנו בה בספריהם, והביאו שם את דברי הגאון הנ"ל שדן להתירה משום ביטול קידושין שהיה נכפה לפני הנישואין. והנה שלשת הגאונים הגדולים הגרי"א מקובנה והגי"ר ממינסק והגרצ"ה מבריסק דחו את דבריו והחליטו שאין להזדקק משום כך לבטל הנישואין, והדבר יצא שם לקולא מצד אחר שהיתה שאלה של הכרת יבם שמת עיי"ש. אמנם שם היתה הבעיא של מום דנכפה והיתה גם בעיא של מום שבגלוי ונידון מום דידן חמור הרבה יותר ממום זה כמובן מאליו וכנ"ל. [ועיי"ן בעין יצחק בתשובה כ"ד שנטה להקל במום דחוסר כח גברא]. ומחמת הנימוקים דלעיל יש לצדד להתירה כנ"ל. עכ"ל. ואחר סיומו הביא את הסכמת מהר"ר צבי פסח פראנק זצוק"ל ע"ד בזה"ל: בעה"י, עברתי על התשובה והנני מצטרף לשריותא דאתתא דא, ויפה הורו להתירה בלי חשש, ושריא היא למינסב לכל גבר כדמו"י, ועי"ז באה"ח צבי פסח פראנק. עכ"ל. הרי שיש לנו גם הסכמת רבה של ירושלים מהרצ"פ פראנק לדין זה.

שוב הראני מו"ר הגר"א וייס שליט"א תשובת מהרצ"פ פראנק שנדפסה בשו"ת הר צבי (אהע"ז ח"ב סי' קפ) בעובדא דהוה באשה שאחרי סמוך לנישואיה בערך איזה שבועות נעלם בעלה ממנה, ולבסוף נתודע שהוא שוטה גמור במחלת השגעון, ותחילת המחלה היה בשנת ל"ח למספרם, והסתיר את הענין, והנשואין היו בשנת מ"א למספרם. ואחרי עבור איזה שבועות נעלם ממנה, והוא סגור ומסוגר בבית אביו אשר לא יתנו לשום אדם להפגש עמו מחשש שמא יתגבר עליו מחלתו ביתר שאת. ואחרי חקירה ודרישה של הרבנים נתברר כי נמשכת בו משנת ל"ח, והיא מושרשת בו עד שנתיאשו הרופאים למצוא רפואה למחלתו האנושה. והיא יושבת כבר עגונה כ"ד שנה, והשאלה באה אם אפשר למצוא היתר ולהצילה מכבלי עיגונה. ועיי"ש שכתב לדמות שאלה זו לנדון החוות יאיר (סי' רכא) באיש אשר אין לו גבורת אנשים, וסיים דע"כ נראה דבנ"ד שהוא מקום עיגון היותר גדול, יש לנקוט כסברת המתירין אותה גם בלי גט. ע"כ.

תורת העולה

ז. אמנם אף שנתבאר דעת הפוסקים להקל ולומר מקח טעות בשוטה, מ"מ בנדון דידן, אף שנתבאר לבית הדין שאיש זה היה שוטה קודם הנישואין, מ"מ לא נתברר לן האם מצבו העכשווי הוא בגדר שטות שא"א לדור עמו, דהלא אף לענין היתר ק' רבנים לישא אשה על אשתו, כתב הנוב"י (מהדו"ת יו"ד סי' קמו) דאין להתיר אלא במשווגעת גמורה. וכ"ש וכ"ש בנדון חמור כזה של היתר אשת איש. ובפרט ששמעתי מאבי מורי שליט"א שבחקירות רופאים פסיכולוגיים שנעשו בבית דינו, נתברר שהפרעה נפשית גבולית נקבעת ע"פ ששה מתוך עשרה תסמינים

מסוימים, ופעמים יתכן ואחד או שנים מן התסמינים הם משהו זמני, כדיכאון לידה וכיו"ב, וקשה לקבוע עפ"י גם הגדרה הלכתית של שוטה, ובפרט מצב של "אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת".

ואכן, פעמים רבות יש כי האיש הוא בגדר שוטה, ולא נח לאשה לדור עם אדם כזה, ולפעמים אף קשה לה לדור עמו, אך אין זה בגדר משוגע גמור המבואר בדברי הפוסקים הנ"ל שא"א לדור עמו כלל, וכגון שנמצא בהסגר או בבי"ח וכיו"ב. ופוק חזי, לכמה נשים קשה לחיות עם בעליהן, ומעולם לא שמענו שמבטלים קידושין בכה"ג. ועל כן מן הראוי לקבל עדות ב' כשרים המעידים על מצבו בזמן הנישואין עמה או לכה"פ על מצבו כיום.

ואם אכן יתברר שאדם זה אינו שפוי בגדר מום גדול שא"א לחיות עמו כלל, אז יש לצרף זאת לכך שהיה כך גם קודם לכן ע"פ המכתבים הנ"ל, שכן כבר נת' דברי שו"ת אהל משה (צוויג, ח"ב סי' קכג אות ח) והחלקת יואב (סי' כד סוד"ה ובאמת) דגדר מום גדול תלוי בחוות בית הדין, וכל שהבי"ד רואים שא"א לבר דעת לדור עמה, הוי מום גדול, שפיר הראנו מקום לדברי גדולי הפוסקים שכתבו להתירה לשוק מטעם מקח טעות.

וידועים דברי המשאת בנימין (סי' מד, וסי' צח, קח, קט) בשם הרב המזרחי, והביאו החלקת מחוקק (סי' יז ס"ק לא) דבשעת הדחק יש לסמוך על דברי היחיד, וביאר הח"מ דבריו, וז"ל: כי גם בעיגון אין כל העגונות שוות, כי אשה זקנה אשר אינה רדופה להנשא א"צ להקל ולסמוך על דברי היחיד, ובפרט היכא שמצפין על עדות שיבאו עוד בזמן קרוב אשר תוכל להנשא על פיהם, ולפעמים היכא שהעגונה ילדה ורדופה להנשא **יש לחוש פן תצא לתרבות רעה ואם לא נקל כדברי היחיד אין תרופה לעיגון שלה** ע"י עדות אחרים, **זה מיקרי שעת הדחק**, וכמו שהרב בעל משא"ב זכר בתשובה ההיא החילוק הזה. עכ"ל. הרי למדנו מדברי הח"מ דבמקום שיש לחוש שמא תצא לתרבות רעה וכיו"ב, יש לסמוך אף על דברי היחיד המיקל אף שנפסקה הלכה לדינא כהרבים. וכ"פ בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' קי) ועוד רבים הלכה למעשה. וה' יעזרנו שלא נכשל בדבר הלכה.

סיכום דינים העולים:

- א. כבר כתבו הראשונים (כתובות עב:) דלא אמרו בגמ' שם (עג:) דבנמצא מום הוי ספק קדושין, אלא במום סתם, אך מום גדול כאיילונית וכיו"ב, הוי מקח טעות גמור ואף מדרבנן אי"צ גט.
- ב. מדברי התוספתא (פ"ז כתובות ה"י) מבואר דמום דשטות נחשב מום גדול, ולגבי אם נמצאת האשה שוטה, הוי מקח טעות. וכ"כ בשו"ת מלבושי יו"ט (ח"א אה"ע סי' ד), ובשו"ת מהר"ם שיק (אה"ע סי' ג) ועוד, וכן הביא בשו"ת אור גדול (סי' ה) שפסקו הבד"צ למעשה.
- ג. יש מהראשונים שכתבו שגם במום שלגבי אשה הוי מקח טעות, מ"מ אם נמצא באיש, לא הוי מקח טעות, משום דאמדינן דעתה ד"טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו", וכן העלה למעשה השבות יעקב (ח"א סי' קא), וכן הביא לגבי מום דנכפה מהר"י אלחנן בעין יצחק (אה"ע סי' לד). מ"מ כבר האריך הבית הלוי (ח"ג סי' ג) להוכיח דאף בנמצאו מומים בבעל, אמרי' דהוי מקח טעות. ובשו"ת בית אב (שביעאה, סי' כח ענף ג) ועוד כתבו לדחות דברי העין יצחק שם. וכ"כ באבני נזר (ח"ב סי' קעו) לגבי מום דנכפה דהוי מק"ט אף בנמצא בבעל. וכן הביאו באוצה"פ (סי' לט ס"ה ה ס"ק לב אות י) עוד מהפוסקים שנקטו כן עיקר. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' יד), והביא דבריו מו"ז מרן שליט"א (יבי"א ח"ט סי' לו אות ט) וביאר דבריו כן. וכן נקט גם באגרות משה (ח"א סי' עט). וגם העין יצחק עצמו לגבי מום דגבורת אנשים נקט כן (אה"ע סי' כד), והיינו משום דיש חילוק בין מום גדול מאד כחסרון גבורת אנשים למום כנכפה. וכמ"ש לחלק כע"ז מדעתו בשו"ת ברכת רצה (סי' קז).
- ד. אף שהבית הלוי (ח"ג סי' ד) נקט שלכה"פ יש להצריך גט מדרבנן, וכן כתב בדרך אפשר בשו"ת עין יצחק (אה"ע סי' כד), מ"מ כבר דחה דבריהם האגרות משה (אה"ע ח"א סי' עט). ועוד כתבנו לדחות דבריהם מכמה אנפי. ובפרט בני"ד דעגונה ששקדו חז"ל בתקנתה, וכן נראה סתימת דברי הפוסקים שלא הצריכו בה גט כלל בכה"ג. וכ"י הסכמת מו"ז מרן שליט"א (ח"ט אה"ע סי' לח).
- ה. אף שבשהתה עמו כתבו הפוסקים שקשה לומר דהוי מקח טעות, משום שי"ל דסברה וקבלה, וכן העלה מהר"ש משאש בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' כז, ח"ד סי' ט וסי' חי). מ"מ בני"ד שמעידה לפנינו ואומרת שמיד כששמה לב למחלתו ברחה מעמו, הרי אין לומר דסברה וקבלה כלל.
- ו. הארכנו להביא דברי הפוסקים [מהרש"ם (ח"ו סי' קס), אג"מ (אה"ע ח"א סי' פ, ח"ג סי' מו), מלואי אבן (קלצקין, סי' כט), הרי בשמים (תליתאה סי' קמז), משפטי עזיאל (ח"ב אה"ע סי' נז)] דאף באם נמצא הבעל שוטה [באופן שא"א לחיות עמו, כמאמרם אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת] אחר הנישואין, הוי מקח טעות [יש שכתבו כן לגבי היתר בלא חליצה ויש שכתבו כן אף לגבי היתר אשת איש]. וכן העלה מו"ז מרן שליט"א בספרו הגדול שו"ת יביע אומר (ח"י סי' נח ח"א אות ד) דהרי"ז יוצאת בלא גט. וכן עלתה בהסכמה גם מאת רבה של ירושלים מהרצ"פ פראנק, כפי שהאריך בזה והביאה בשו"ת מנחת אברהם (שפירא, ח"ב סי' י).
- ז. אלא שכתבנו שכ"ז אמת ויציב באם ברור לבית הדין גודל שטותו וחומרתו, שלא היתה יכולה לדור עמו בכה"ג, שמחמת כן הרי הוא אלים וכיו"ב, וכמ"ש בשו"ת אהל משה (צוויג, ח"ב סי' קכג אות ח) ובחלקת יואב (סי' כד סוד"ה ובאמת) דגדר מה נחשב מום גדול תלי בחוות דעת הבי"ד.
- כ"ז כתבתי משום חומרת ענין עגונה שהאריכו הפוסקים במעלת תקנתה, להעלות הדברים קמיה מאן מלכי רבנן, מו"ז מרן שליט"א, אשר יורונו ההלכה בנדון איתתא דא.

קידושי טעות מורנו הרמ"ו שליט"א

א. תנאי מפורש ואנן סהדי

כתבו התוס' (ב ע"ב ד"ה או) וז"ל, דאילונית קדושי טעות הן ולא היתה אשת אחיו. ותימה, [דאמרינן] קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו' קטנה שמא תמצא אילונית. ואמאי, תתיבם ממה נפשך, דאם אינה אילונית שפיר מייבם ואם היא אילונית נמי שרי דלא היתה אשת אחיו, עכ"ל.

ובתוס' ישנים (סק"א) תירצו וז"ל, וה"ר ר' יעקב מקורביל מפרש דמאי אמרת דלמא איילונית היא וא"כ לא היתה אשת אחיו, לפי שאילו היה יודע שהיא איילונית לא קדשה. כמו כן נמי אם היה יודע בבירור שימות כשהיא קטנה לא היה מקפיד בזמן מועט כ"כ אם היא איילונית, עכ"ל.

וצ"ב, דלכאורה טעות ר"ל במציאות של עכשיו, ולא מתחשבים בעתידות, וכיון שבזמן שקדשה אחיו בודאי היה קפיד לקדש איילונית, למה מתחשבים בזה שאם היה יודע בבירור שימות כשהיא קטנה לא יקפיד, שהוא דבר שבעתיד.

ונראה, דבגמ' (ב"ק ק"י ע"ב) הקשו, אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה, דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה. ובתוס' (כתובות מ"ז ע"ב ד"ה שלא) כתבו וז"ל, דלא פריך התם אלא משום דהוי דומיא דקאמר התם, נתן כסף לאנשי משמר ומת שהוא שלהם, ומסיק התם ש"מ כסף מכפר מחצה, דאי לא מכפר לימא דאדעתא דהכי לא יהיב, דהואיל ואינו תלוי אלא בנותן יש לנו ללכת אחר דעתו, וכיון שבו תלוי ודאי אינו רוצה ליכנס בשום ספק. ולא דמי ללוקח חפץ ואירע בו אונס דלא אמרינן דאדעתא דהכי לא קנה ומבטל המקח, דאינו תלוי בדעת הקונה לבדו, דהא איכא נמי דעת מקנה, שלא היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש. להכי פריך שפיר מיבמה שנפלה לפני מוכה שחין, משום דבדידה תלוין הקידושין, שברור לנו שהוא לא יעכב בשביל שום דבר שאירע אחר מיתתו, כי אינו חושש במה שאירע אחריו. ולהכי לא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום, תיפוק בלא גט דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה, כיון דתלוי נמי בדעת המקדש, וכן כל הנהו דמייתי התם אין תלוי אלא בדעתו, עכ"ל.

הרי מבואר בתוס', שברור לנו שלא יעכב בשביל שום דבר שאירע אחר מיתתו כדי לקיים את הקידושין. ונ"מ, דכיון שאשתו אינה רוצה ליפול לפני מוכה שחין, דאינה מקודשת, דתלוי בדעתה, כיון שאין הבעל מקפיד, כל' שהקדושין יהיו קיימים.

ולפ"ז י"ל דה"ה להיפך, דברור לנו שאינו מקפיד בשביל דבר שאירע אחר מיתתו כדי לבטל את הקידושין. ולכן כיון שאין ראייה שדעתה שלא להתקדש, כנפלה לפני מוכה שחין, קידושיו קידושין.

ומש"כ התו"י, דלא יקפיד בזמן מועט כ"כ אם היא איילונית, ר"ל דסימני איילונית שבגמ' (פ ע"ב), שאין לה דדים ושפולי מעים ושערות, ומתקשה בשעת תשמיש וקולה כאיש, ניכרים רק בנערות, דכל קטנה בריאה יש לה סימנים אלו ואינם כלום. והבעל אינו מקפיד בקטנותה, דכל קטנה נראית כן.

וגדולה מזו כתב הרמב"ן (ב ע"ב) וז"ל, שזה הדין [דצרת איילונית] בנושא קטנה, אבל גדולה לאו מקח טעות הוא, וצריכה גט, מפני שהיה לו לבדוק, עכ"ל. ועכ"פ מתוס' והרמב"ן מוכח, דאף שלא מתחשבים עם מומים שיתפחתו בעתיד כדי להחשב מקח או קידושי טעות, מ"מ אם כשיתגלה המום בעתיד הדבר ברור שהיה קיים בשעת המקח והקדושין, ורק דלא היה ניכר, דנידון כטעות. וכן הדין ביין ונמצא חומץ אח"כ, שברור לבסוף שבשעת המקח עתידו להיות חומץ, אף שלא היה ניכר בשעתו. ולכאורה נ"מ במחלת נפש חמורה, דאם יש דין קידושי טעות (ע' בסמוך אות ג'), הדין כן אף אם לא היה ניכר בשעת קדושין, כל שברור לבסוף שמשעת קדושין עתידה המחלה להתפתח.

וז"ל הש"מ (ב"ק ק"י ע"ב) ד"ה אלא מעתה: וא"ת אם כן אם קנה אדם בהמה ומתה יחזור המקח, דאדעתא דהכי לא זבן. יש לומר דלא פריך הכא אלא מתנאי שיוכל להתנות ולא יעכב אדם על ידו, כמו מחטאת ואשם. וכן מיבמה שעולה לפני מוכה שחין מן האירוסין, דאם היתה רוצה להתנות בשעת אירוסין שאם ימות קודם שישאנה שיהו הקדושין בטלין כדי שלא תפול לפני אחיו מוכה שחין לא היה הבעל מעכב על ידה, הילכך חשוב כאלו התנית. אבל מן הנשואין ודאי לא הוה הבעל שומע לה לעשות בעילותיו בעילות זנות. וכן כל מקח שאדם קונה, אם היה הלוקח בא להתנות שאם יתקלקל מקחו שיחזור המקח לא היה המוכר שומע לו, הילכך לא הוה ליה כאלו התנה. הרא"ש ז"ל.

והנה בגמ' (ק"ז ע"א) איתא דאין תנאי בנשואין, לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וכמש"כ הרא"ש. אבל בתוס' (כתובות מ"ז ע"ב) הנ"ל נראה דאף בנשואה הקשו בגמ' (ב"ק ק"י ע"ב) דתיפוק בלא חליצה, מדלא תירצו כהרא"ש. אמנם רע"א (מ"ז ע"ב) כתב וז"ל, פרכת הש"ס דוקא במן האירוסין, דאלו מן הנשואין, לא שייך הטעם דבדידה תליה מילתא, דהא אפשר דהוא לא היה רוצה בגונא זה שיתבטלו הקידושין למפרע, שיהיה למפרע בעילתו בעילת זנות, עכ"ל. אבל מסתימת התוס' (שם) לא נראה כן, וכנ"ל, וצ"ע.

והנה הרמ"א (אה"ע סי' קנ"ז ס"ד) כתב וז"ל, והמקדש אשה ויש לו אח מומר, יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול שאם תפול לפני מומר ליבם שלא תהא מקודשת, עכ"ל. ובב"ש (סק"ו) כתב וז"ל, אע"ג דבעלמא אמרינן אין תנאי בנשואין, וכו' בשלמא תנאי אשר הוא מסופק אם נתקיים התנאי, שייך לומר שמקדש בכל אופן, שלא יהא ביאתו זנות. משא"כ כאן, דליכא חשש ביאת זנות, ולא שייך לומר דלא נתקיים התנאי, עכ"ל. וצ"ב, דיש חשש ביאת זנות, וכמש"כ הרא"ש ורע"א, דאם תפול לפני היבם, נמצא דכל בעילותיו הן ביאת זנות למפרע.

ונראה, דכל שבשעתו בא עליה כאשתו, ואין בידם לבטל הקדושין וא"א שיתבטלו בחייו, לא חשיבי בעילותיו כבעילות זנות, אף שאחר שמת נתבטלו הקידושין למפרע. ולשון הב"ש, דלא שייך לומר דלא נתקיים התנאי, כונתו בחיי הבעל, והתנאי ר"ל שאם ימות עם בנים היא מקודשת, וא"א שלא יתקיים בחייו, ודו"ק. ומכאן תשובה לאלו שמציעים קדושין על תנאי כדי למנוע עיגון.

והנה הרמ"א (סי' כ"ו ס"א) כתב שיטת הרמב"ם דלוקה על פילגש משום קדשה. והב"ש (שם סק"ב) מסיק דאין לוקין, ואפילו האיסור אינו מבואר להדיא, ולשיטתו ניחא הא דאין איסור כשנתבטלו הקדושין, דלא גרע מפילגש, ועדיף ממנו כי בשעתו היה דרך אישות. אבל לפי הרמב"ם צ"ב, למה אין איסור בעילת זנות למפרע, וכמש"כ הרא"ש ורע"א.

וי"ל, דהרמב"ם (פ"א מהל' אישות ה"ד) כתב שלוקה רק כשבוועל לשם זנות בלא קדושין. וכונתו מבוארת (פ"ב מהל' נערה הי"ז), שהכינה עצמה לכך, דרק בזה קדשה היא. וא"כ כשקדש אותה, אין כאן שום הכנה לביאה לשם זנות, ואף אם נתבטלו הקדושין למפרע כשמת בלא בנים, לא עבר כלל, דאין הכנה לזנות. [ואף אם נזדקנה וברור שלא תלד, מ"מ אם תמות לפניו, או אם יגרשנה, נמצא דקדושיו קדושין, ולכן אין איסור, וכנ"ל].

אמנם, בתוס' (ב"ק ק"י ע"ב) כתבו דקושית הגמ' (שם) היא רק מן הארוסין. אבל כל זה בלי תנאי מפורש, אבל תנאי מהני אף מן הנשואין. וגדולה מזו כתב באג"מ (אה"ע ח"ד סי' קכ"א), דאם יש אגן סהדי א"צ תנאי מפורש, עיי"ש.

ויסוד לזה במרדכי (סי' ל') ותשובות מיימוניות (נשים סוף סי' כ"ט), דאח מומר גרע ממוכה שחין, וז"ל, לגבי מומר, דליכא למימר הכי [דאגן סהדי דמינח ניחא לה בכל דהו, דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו]. דאגן סהדי דלא ניחא לה להתייבם לו, כי יעבירנה על דת לבא עליה בגיות וכל זמן שהיא נדה, ואדעתא דהכי לא קדשה נפשה מעיקרא וכו' והו"ל כאילו התנתה ע"מ שלא תתיבם לו, עכ"ל. כל ע"מ שלא תפול לפניו ליבום, ואם תפול לפניו הקדושין בטלים למפרע, אף דמיירי בנשואה.

ב. טעות במום גדול

כל זה בדבר שבעתיד, אבל כשיש מום גדול בשעת קדושין, יש דין קדושי טעות, וכמש"כ התוס' (ב ע"ב הנ"ל) באיילונית. וכתב בבית הלוי (ח"ג סי' ג') דאע"פ דאין תנאי בנשואין, יש טעות בנשואין. וכ"נ מתוס' (שם) דבאיילונית לא אמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

תנן (כתובות ע"ב ע"ב) ע"מ שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין, אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין, תצא שלא בכתובה. כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. ובתוד"ה על הקשו וז"ל, מאי איריא ע"מ, אפילו בסתם נמי, דהא גזרינן שלא תאכל ארוסה בת ישראל בתרומה גזירה משום סימפון, עכ"ל.

ובשטמ"ק (שם) כתב תירוץ הריב"ש וז"ל, דהכא בסתם מומין, כגון כל המומין הפוסלין בכהנים. ובהיה דארוסה בת ישראל, משום סימפון דמומין גדולים, כגון בעל פוליפוס ודכותיה, עכ"ל, ובעל פוליפוס נזכר במשנה (ע"ז ע"א) בין אלו שכופין אותו להוציא. ונמצא, שכל מום שחמור כל כך, שאם נתהוה אחר הקדושין כופין אותו להוציא, אם היה קיים באשה לפני הקדושין, קדושי טעות הן ואינה מקודשת. וע"כ לשון המשנה (שם) בין שהיו עד שלא נישאו, ר"ל לאחר שנתקדשו, וכש"כ באוצה"פ (סי' ל"ט סקל"ב אות י"ט).

ובבית הלוי (שם) פקפק, דאולי צריכה גט מדרבנן לרבה ור"ח (שם ע"ג ע"ב). ובאג"מ (אה"ע ח"א סי' ע"ט ע"ד) כתב דבמום גדול לכו"ע א"צ גט אף מדרבנן, כל' דהגמ' (ע"ג ע"ב) בסתם מומין שבמשנה (ע"ב ע"ב), וכמש"כ הריב"ש.

ובאוצה"פ (שם אות י') כ"כ, דבמום גדול אינה מקודשת, אף אם בא עליה כשלא הכיר במום, ורבא מצריך גט מספק (ע"ג ע"ב) רק כשיש ספק אם נתרצה במום, וכל זה בסתם מומין. אבל במום גדול, כמשועממת ונכפית, א"צ גט, וכהריב"ש (הנ"ל). והתוס' (ע"ב ע"ב) מודים להריב"ש, ולא תירצו כן כי מום גדול אינו שכיח, ובסימפון גזרו רק אם שכיח, וכמש"כ (נ"ח ע"א ד"ה הנהו).

ועיי"ש (אות י"ג), שהר"ן (כתובות ק') כתב שאלמנה לכהן גדול, ולא הכיר בה, צריכה גט. וצ"ע למה אינו קידושי טעות, ודברי הר"ן (שם), שלא היה מוטל עליה לגלות, דאפשר שיערב עליו המקח אע"פ שיש איסור בדבר, צ"ב. ופירשו, דמירי כשבאה מעיר אחרת ולא חקר כלל, ומוכח דערב עליו המקח אף באיסור. אבל במוחזקת בעיר כבתולה הוי כאילו חקר אחריה והטעתו וא"צ גט, כאילונית, כיון שאסורה לדור עמו, וכ"פ באחיעזר (סי' כ"ז).

והוסיף, דק"ו כשהוא הטעה אותה ואמר שאינו כהן, והיא גרושה, דא"צ גט, וכמש"כ המהרש"ל (שם ע"ה ע"א), דאין בידה להתגרש, משא"כ באיש דבידו לגרשה. ולא אמרינן טב למיתב וכו', דהא אסורה לדור עמו. ומזה משמע דס"ל דבנמצא בו מום, אף מום גדול שבאשה כה"ג אינה מקודשת, וכנ"ל, מקודשת משום טב למיתב. וכ"כ בחזו"א (סי' ס"ט סק"ג), ע"פ הגמ' (ע"ה ע"א) איהי בכל דהו ניחא לה משום טב למיתב וכו'.

והנה שם הביאו ברייתא דקדש ע"מ שאין עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתירה, דמקודשת, דחכם עוקר את הנדר מעיקרו. והקשו (ע"ד ע"ב) מברייתא אחרת דאינה מקודשת. ורבא (ע"ה ע"א) פירש ברייתא זו באשה חשובה, דאמר דלא ניחא ליה דאיתסר בקרובותיה. ופרש"י דאמר אי אפשר באשה נדרנית. ובסיפא קתני דאם הוא הלך אצל חכם והתירו מקודשת, אף באדם חשוב, כל' שאמר לה ע"מ שאין עלי נדרים (רש"י). וקשה, דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקריביה. ולזה תירצו דבכל דהו ניחא לה, דטב למיתב וכו'.

וז"ל הש"מ (שם) פרש"י וכו' אי אפשר באשה נדרנית. וא"ת א"כ אפילו אינה חשובה נמי, הואיל ותליא מילתא בהכי. י"ל אינה חשובה צריכה גט מספק, הואיל והלכה אצל חכם והתירה. אבל באשה חשובה אגן סהדי דבטענה כל דהו לא ניחא ליה דלהו קדושין, כי היכי דלא ליתסר בקרובותיה, ולהכי גיטא נמי לא בעיא, הרא"ש ז"ל, עכ"ל.

המבואר מדבריו, דבאמת לא היה עליו שום נדר כשקדשה, דהרי החכם עוקר למפרע. ורק באשה שהתיר לה החכם אומר שאי אפשר לו בנדרנית. וזה חידוש גדול, שהרי אפשר שלא תידור בעתיד, ומסברא נימא דרוצה בקדושין ואם תידור יגרשנה. ולזה חדשו דלא ניחא ליה להאסר בקרובותיה אם חשובה היא. וסברא זו לא נאמר באשה משום טב למיתב וכו'. אבל אם יש בו מום בשעת קדושין, אין שום מקור מכאן דאין דין קדושי טעות, דבמום איש ואשה שוים, וכמש"כ הב"ש (סי' קנ"ג סק"ב).

אמנם בבית מאיר (שם) הקשה על הב"ש מהמשנה (ע"ב ע"ב), כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלים בנשים, ומוכח דאין דין מום באנשים. ונראה, דע"כ יש דין מום באנשים, וכגמ' (ע"ה ע"ב), אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת. ומוכח דאם לא ריפא אותו אינה מקודשת. וכל זה בתנאי מפורש. ובכנסה סתם ונמצא בה מומין תצא שלא בכתובה. ודין זה נאמר רק בנשים, וכמש"כ בשטמ"ק (שם).

וכל זה בסתם מומין. אבל במום גדול י"ל דאיש ואשה שוים, וכמש"כ הב"ש, ומשנתנו לא מיירי במומים אלו, וכמש"כ הריב"ש (הנ"ל), ולכן נקטו לשון פוסלים בנשים, בכנסה סתם להפסיד כתובתה, כנ"ל.

וכ"כ בבית הלוי (שם), דבגמ' (ב"ק קי"א ע"א) תירצו טב למיתב רק ביבם שנפלה לפני מוכה שחין, שאינו טעות אלא דבר שבעתיד, ודומה לנדרנית, וכמש"כ ל. משא"כ אם נמצא שהבעל בעצמו מוכה שחין, דלא אמרינן טב למיתב, ואיש שוה לאשה. וכ"כ באג"מ (שם), ולדבריו א"צ גט כלל, וכנ"ל.

ובאו"ז (סי' תרס"א) כתב שלפי רבנו שמחה, אם נמצא סומא בב' עיניו והיא לא ידעה, א"צ גט, הרי דלא אמרינן טב למיתב, ובאג"מ כ"כ באין לו גבו"א, ושכ"כ בעין יצחק, ובביה"ל (הנ"ל). ובעין יצחק הוכיח כן מדכופין לגרשה, וכתוס' (ס"ה ע"ב ד"ה כי), ומוכח דלא ניחא לה בכל דהו, דאם יש ספק שנתרצית לא יתחייב לגרשה וליתן כתובה, וכשו"ע (סי' קנ"ד ס"ז) וב"ש (סקי"ח). וע"כ התוס' מיירי כשנחלש לאחר הקדושין, ולכן מקודשת וכופין להוציא. ובאין לו גבו"א לפני הקדושין, וא"א לרפאותו, א"צ גט. וכ"כ האג"מ, ודלא כצד בעין יצחק וביה"ל דצריכה גט מדרבנן או מספק, עיי"ש. דלא חיישינן למיעוט שאינו מצוי שמתרצות למי שאין לו גבו"א משום קירוב בשר ומזונות. ואף לשיטה דבאיילוני צריכה גט, כבר נתבאר דבאיש יש יותר סברא דאינה מקודשת, כי אין בידה להתגרש.

והנה בתוס' (שם) כתבו דאם אין לו גבו"א אין לה למהר לסתור בנינה, דרחמי שקי מרובים, ולעיל כתבו שיעור ג' וד' שנים. ועפ"ז כתב בפירושי איברא (סי' א', ע' אוצה"פ אות י"ז) דרובם מתרפאים וצריכה גט. ולא מצאנו בגמ' ובפוסקים לבטל קדושין משום מום דבעל, כנראה משום טב למיתב. והקילו רק לכופ, דא"צ לדעת את העבר, ואף אם משקרת הגט כשר, כיון שתקנו חז"ל לכופו, עיי"ש. וכתב דלא קי"ל כרבנו שמחה אלא לענין כפייה, (סי' קנ"ד ס"ד), ולא שא"צ גט.

[ומש"כ בפירושי איברא, דאפילו אם משקרת הגט כשר כיון שתקנו חז"ל לכופו, נראה דנחלקו בזה בעלי התוס'. דז"ל התוס' (ס"ה ע"א ד"ה תצא), אבל קשה דאי בשהה עמה י' שנים, היכי קאמר בסמוך גבי נישאת לרביעי והיו לה בנים, או דלמא מצי אמר לה אדעתא דהכי לא גרשתך, והא אע"ג שהיא בת בנים על כרחו הוא צריך לגרשה, כיון דלא זכה ליבנות ממנה, עכ"ל. ומכאן ראייה לפירושי איברא, דכיון שתקנו חז"ל לכופו הגט כשר, אע"פ שנתברר שבת בנים היא.

אבל בתו"י (שם) תירצו וז"ל, והא דקאמר לקמן באמר לה אדעתא דהכי לא גרשתיך ה"ק, אם יבא אליהו ויאמר דבת בנים היא, לא הייתי מגרשה, וכל אשר כפוהו ב"ד להוציא, כפיית טעות היתה, עכ"ל. ולפ"ז בנד"ד אם משקרת, אע"פ שתקנו חז"ל לכופו, הגט פסול, ודלא כפירושי איברא, ודו"ק.]

ג. מום גדול מאד

באג"מ (שם סי' פ') הביא הגמ' (ע"ז ע"א) דבאופן שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת כופין להוציא. ובגמ' (יבמות קי"ב ע"ב), דלא תקנו קדושין דרבנן בשוטה, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה. ועפ"ז פסק, דאף אם אינו שוטה ממש שאין קדושו קדושין אף אם הכירה בו, מ"מ אם הוא שוטה במדרגה שאין אדם דר עמו בכפיפה אחת, ולא הכירה בו, אינה מקודשת. וכל זה כשעושה שלא מדעת, וא"א לפייסו, משא"כ בפקח שעושה מעשי שטות וכעס מדעת, וכשו"ע (סי' קנ"ד ס"ה).

ובעובדה באג"מ התיר גם ההר צבי (אה"ע סיק ק"פ). ונראה שלא אושפז בבית החולים לחולי נפש עד לאחר הקדושין, ומ"מ פסקו דקידושי טעות הן, ע"פ עדות הרופאים, עיי"ש. ואף שכשקידש אותה לא היה ניכר, מ"מ מכיון שהשתגע אח"כ, וכבר היה שוטה, ע"פ עדות הרופאים, לפני הקדושין, הוי מום גדול ואינה מקודשת. ולמשכ"ל (אות א) ע"פ הרמב"ן (ב ע"ב), הדין כן אף אם לא הופיעו סימני שוטה בפועל לפני הקדושין, כל שהרופאים מעידים שחולי זה, שיצא לפועל אחרי הקדושין, ע"כ היה בו גם לפני הקדושין.

ומוכח מכל זה, דאע"פ שיש זמנים שאינו מתנהג כשוטה, מ"מ כל שיש בו מחלת שטות שסופה להגיע לדרגת אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, קידושי טעות הן, וכנראה אנן סהדי שאינה רוצה להנשא לאיש שעלול להשתגע בכל רגע, ואין בידו או בידה להזהר מזה. ושמעתי מפסיכיאטור מומחה דגם מחלת הפרעת נפשית גבולית בכלל זה, די שונה פסיכוכטי, כל שאין לו אחיזה במציאות, וזהו שוטה שלא מדעת שבאג"מ, וצ"ע לדינא.

ובאוצה"פ (שם אות כ"ג) דן בנודע שהוא מומר לע"ז. ובשרידי אש כתב דגרע ממוכה שחין, וכמרדכי (הנ"ל אות א'), ואינה מקדושת. ואף דסמא בידיה שיעשה תשובה וכסברת הנוב"י, צ"ל כרש"י (ע"ז י"ז ע"א ד"ה לא) וז"ל, כל המשתמדים לע"ז, אחר שנאבקו במינות אינם שבין, עכ"ל. והיינו שבזמן הקידושין אין סיכוי ריאלי שיחזור בתשובה, והוי קדושי טעות. ואם שב לבסוף, זהו דבר חדש שקרה אח"כ.

ויסוד לזה בגמ' (ס"ה ע"א), נשאת [מי שנשאת ג"פ בלי בנים] לרביעי והיו לה בנים, מהו דתיתבעיה לשלישי [הכתובה]. אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך, דמצי אמר לה אדעתא דהכי לא גרשתיך [ופרש"י דהגט בטל למפרע, וא"כ בניה ממזרים]. מתקיף לה ר"פ, אי איהי שתקא, אנן מי שתקינן. נמצא גט בטל ובניה ממזרים. אלא אמרינן השתא הוא דברייתא, עכ"ל הגמ'.

ונראה לפרש כנ"ל, דכל שבזמן שגירש אותה, אחר שנשאת ג"פ בלי בנים, אין סכוי ריאלי שתלד, אם יולדת אח"כ אומרים שעכשיו היא שנתרפאה, ולכן הגט כשר. וה"ה נמי, אם המומר חוזר בתשובה, אומרים שעכשיו הוא

ששב, ובזמן הקידושין היה מומר בלי סכוי ריאלי של תשובה, והוי קדושי טעות. וה"ה נמי, אם נתיאשו הרופאים מלרפא מי שאין לו גבו"א דקדושי טעות הן. ואף אם בסוף מתרפא, באופן שלא היה צפוי מעיקרא כלל, אמרינן דהשתא הוא דברייתא.

ובשרידי אש (שם) הוסיף, דבמומר הוי קדושי טעות מצד המיאוס, דהרי ברור שמומר מאוס בעיני כל אחד מישראל, ואפילו כשחזר בתשובה שלימה. ודומה למום באשה שנתרפא, וכשו"ע (שם ס"ו) ע"פ הגמ' (ע"ד ע"ב) ותוס' (שם ד"ה חכם). ובאוצה"פ (אות כ"ה) כתב דהחלקת יעקב צדד, דאם היא רחוקה משמירת שבת כשרות וטהרת המשפחה, י"ל דאף שמאסה בו כשנודע שהוא מומר, א"א לבטל הקדושין. וה"ט, דאין אנן סהדי שאשה כזו תמאס בו. ובאג"מ (ח"ד סי' פ"ג ע"ב) נסתפק בזה, עיי"ש.

ובאג"מ (שם סי' קי"ג) כתב וז"ל, אבל לענין נ"ד כיון שמצינו שבמום גדול הוא בעצם מקח טעות גם באשה כדבארתי באג"מ חאה"ע ח"א סימן ע"ט וסימן פ', מסתבר שזה דהבעל הוא שטוף במשכב זכור שהוא התועבה היותר גדולה והמאוס ביותר והוא דבר גנאי לכל המשפחה, וכ"ש שיהיה זה גנאי ביותר לאשתו אם בעלה בוחר יותר במשכב המאוס הזה תחת משכב אשתו הוא ודאי קידושי טעות וברור לן ששום אשה לא היתה מתרצית להנשא לאדם מגוול ומאוס ובזוי כזה, ואם תיכף כשנודעת מזה הלכה ממנו מסתבר שאם אי אפשר להשיג גט ממנו יש להתירה מדין קידושי טעות, אך אם אפשר להשיג גט צריך להשתדל בכל מאי דאפשר להשיג גט כשר, דהא אם אינו שטוף בזה אלא שנזדמן איזה פעם מצד שתקפו יצרו אולי אין להחשיב זה לקידושי טעות אף שהוא רשע גמור גם בשביל פעם אחת ויש שיטעו לדמות להחשיב גם זה קידושי טעות, אבל אם הוא שטוף בזה שיותר נהנה ממשכב זכור ממשכב נשים הוא ודאי קידושי טעות, אבל כל זה אם הלכה ממנו תיכף אבל אם שהתה אצלו אף אחר שנודעת אז קשה לבטל הקידושין. ואם בא זה מענין שטות מאחר שהוא שלא כדרך הטבע ודאי הוא מום זכיון שהוא מצד שטות עלול לעוד שטותים, אבל בעצם הוא מצד רשעות וניווול שג"כ הוא טעות כדלעיל, עכ"ל.

והנה מי ששטוף במשכב זכור יכול לעשות תשובה, ומ"מ קדושי טעות הן, ויש לפרש כב' הסברות שבשרידי אש (הנ"ל), דאף אם חזר בתשובה מאוס הוא בעיניה. או, דכל באיה לא ישובון, דאחוז המתקנים את עצמם קטן מאד. ובעבר פעם אחת, דאינו קידושי טעות, נראה דאינו מאוס, דיצרו לזכר אינו חזק יותר מלאשתו. ועוד, דיש סיכוי טוב מאד שיחזור בתשובה, וכפי ששמעתי מפסיכולוג מומחה.

והנה בכל ד' התשובות הנ"ל שבאג"מ, יש בו מום גדול מאד, דהיינו אין לו גבו"א, שוטה, מומר, ושטוף במשכב זכור. בב' הראשונים, אין בידו לתקן את עצמו, שמדובר שאין רפואה למחלתו. ובב' האחרונים, אף שבידו לחזור בתשובה, אנן סהדי שאינה רוצה בקדושין, או משום דאף אם חזר בתשובה מאוס הוא בעיניה, או משום דאחוז החוזרים בתשובה קטן מאד, וכנ"ל.

והנה באג"מ (ח"ד סי' קי"ג, הנ"ל) כתב דכל זה כשהלכה ממנו תיכף שנודע לה ששטוף במשכב זכור, אבל אם שהתה אצלו אף כשנודע לה קשה לבטל הקידושין. ועיי"ש (ח"ג סי' מ"ה), שאם נתנה אמתלא על מה ששהתה אצל מי

שאינן לו גבו"א ז' שבועות, א"צ גט. ובאוצה"פ (אות י"ז) התיר הגר"י אברמסקי כשהתה ד' שנים, כי קיומה שיתרפא. ואם באמת יש סיכוי שיתרפא צריכה גט, ופי' כן דברי התוס' (ס"ה ע"ב) הנ"ל. עוד פירש דאין להם נאמנות, אבל אם נבדקה ע"י רופא והיא בתולה נאמנת וא"צ גט.

עו"ל דהלכה ממנו לאו דוקא, דיש שמוכרחת להשאר בבית, כדי שלא להפסיד זכותה ע"פ חוק בילדים או בבית. וכל שאיננה מתנהגת כאשתו ואינה נבעלת לו אין דינו כמשתמש במקח (חו"מ סי' רל"ב ס"ג) דאין דין מקח טעות, ועדיין י"ל דקידושי טעות הם.

ד. מומים אחרים

ועיי"ש (ח"ד סי' י"ג), דאף אשה בעולם מסתם נשים לא תרצה להנשא למי שא"ר להוליד בטבע, וכ"ש אם ראוי להוליד, ומצד איזה שגעונו ואכזריות אינו רוצה בבנים וכפה אותה שתפיל, והוא מום גדול מאד. וכשהנידון לענין הבנים שנולדו אחר שנפרדה ממנו בלא גט, יש לסמוך ע"ז שנבטלו קדושי הראשון בזה שודאי לא היתה מתרצית להנשא למי שאינו רוצה כלל בבנים.

וצ"ע, דבידו לעשות תשובה, ולכאורה אין כאן מיאוס וסברת לא ישובון כבמומר ושטוף במשכב זכור. ואף שלא הצליחה לשכנעו שיולידו, מ"מ י"ל שחשבה שתוכל לשכנעו ולשפרו, כהרבה נשים שנישאות לבעל, משום אהבה או תאוה, על דעת לתקן את החסרון שבו, ואם אינם מצליחים אינו קדושי טעות. ומש"כ דבנדע שא"ר להוליד הוי קדושי טעות, כנראה מקורו מהא דכופין להוציא, וכגמ' (ס"ה ע"ב), ושו"ע (סי' קנ"ד ס"ו), עיי"ש. ולפי משכ"ל (אות ג'), אם נתברר שהיה כן לפני הקדושין אינה מקודשת, כבעל פוליוס. אבל מש"כ דכ"ש בראויה להוליד ואינו רוצה, צ"ע, כנ"ל, דבידו לחזור בו ובזה עדיף מא"ר להוליד, וצע"ג לדינא.

ובאוצה"פ (אות כ"ח) דן בנוגע שהבעל מרשת הפושעים סוחרים נשים, דיש סניף דאין לך אומדנא גדולה מזו, דאדעתא דהכי, שהוא מהנבלים הסוחרים בנפש אדם, לא נתקדשה, דאיזו אשה תרצה לדור עם נבל ובליעל כזה. וצ"ע, דמצינו נשים שנישאות לאיש בליעל, ובפרט שחושבות שיכולות לתקן אותו. אמנם כ"כ רק לסניף, ובאג"מ (הנ"ל) כ"כ רק כדי להתיר בניה לקהל, ולא להתירה בלי גט.

ועיי"ש (אות כ"ט), דכשנודע שיש לו כבר אשה אחרת, י"ל דלא ניחא לה בכל דהו כשצרתה בצדה, דאיכא קנאה וקטטה. ועוד, דהגמ' (ק"א ע"א) דמינח ניחא לה בכל דהו, ה"ט משום דחוששת ולא תמצא ידה להנשא, או משום חסרון יופי או חסרון כיס. משא"כ בנידונו שהיא יפת תואר, ואביה אמיד בנכסים והרבה בנ"א קופצים עליה. וי"ל דתלוי במחלוקת רש"י ותוס' (קידושין י"א) אם י"ל נתת דבריך לשיעורים, עיי"ש.

והנה בכל המקרים לעיל, כתבו הפוסקים דאף אשה לא היתה נתרצית, או עכ"פ המיעוט אינו מצוי כלל. אמנם אם יש מציאות מיוחדת דודאי מתרצית, כגון זקינה שנישאת לזקן מופלג, דא"א לטעון קידושי טעות כשנודע שאין לו

גבו"א. וכן במשכ"ל, דבאינה שומרת מצוות יש צד דמתרצית במומר. משא"כ בחילוק בין בעלת יופי או נכסים לאחרת, דנראה שכל שאחרת מתרצית, אין אומדנא דמוכה שבעלת יופי או נכסים לא מתרצה, וכמו שמעיד החוש, וצ"ע.

ובשנת תשס"ג דנו הפוסקים בבוגרת בית יעקב שנשאת לבחור ישיבה ע"מ שילמוד בכלל, ונמצא שהיה רועה זונות לפני הקידושין, והמשיך בחטא לאחר שנשאה. ולא קבעו דקידושי טעות הן, אף דהיה מזנה ובליעל, וכמשכ"ל, דבלי סניפים אחרים א"א להתיר האשה בלי גט, ובפרט דרק אשה זו לא מתרצית, ויש שמתרצית, ושוב אין אנו סהדי, וכנ"ל.

ויש שצרפו סניף, דבזה"ז יש מחלת איד"ז, ויש סכנה לאשה, וחזקה שלקה או שילקה ע"י הרבה מעשי זנות, וא"כ יש איסור ייחוד, כמוכה שחין (ע"ז ע"ב), ואדעתא דהכי לא נתקדשה. אבל מרופא מומחה שמעתי, שהסיכוי שאיש יידבק מאשה פחות מאחד מאלף בכל מעשה זנות. ואף אם נדבק, הסיכוי שאשתו תידבק ממנו הוא פחות מאחד ממאתיים וחמשים בכל מעשה ביאה, ודשו בו רבים, ואולי י"ל שומר פתאים ה'. ואם יקח תרופות, כמעט א"א שתידבק ממנו, ובפרט דאפשר בנרתיק.

ויש שהשוה רועה זונות לשטוף במשכב זכור, שמנוול ומאוס ובזוי. ונראה דהחוש מכחיש, ונשים רבות סובלות בגידת בעליהן אף עם זונות, משא"כ במשכב זכור, שדברי האג"מ נכונים, עכ"פ בשומרי מצוות, עד היום, לפי פסיכולוג מומחה.

ויש שצדדו דברועה זונות רחוק מאד שייגמל מיצרו הרע, והיינו די"ל כל באיה לא ישובון, כבמומר ושטוף במשכב זכור, וכנ"ל. וכששאלתי ממומחה אמר שרוב גדול (75%) הבאים לטיפול להגמל ממצב שאינם יכולים להתגבר על יצרם דעריות הם יותר מגיל 25, ומתוכם רוב גדול (80%) מצליחים. ונמצא דאף דנמשך יצרו הרע אחר הנישואין, עדיין יש סיכוי טוב שיפסיק, עם או בלי טיפול, אחר גיל 25.

ולכאורה כל באיה לא ישובין ע"כ לאו דוקא, ור"ל שהמיעוט שחוזר בתשובה אינו מצוי, דלהמשכנ"י (יו"ד סי' י"ז) ר"ל פחות מא' מ' (10%). ולפי פסיכולוג מומחה, המיעוט שחוזרים מהיום שטופים במשכב זכור אינו מצוי.

ובעובדה שנודע שהיה לבחור נטייה למשכב זכור בבחרותו, אבל לא נודע שחטא בפועל עד אחר הקדושין, לפי המומחים רובם מסתדרים, עם או בלי טיפול, וא"כ א"א לפסוק קדושי טעות, דתלוי בבחירה וא"א לומר כל באיה לא ישובון.

ה. גילוי מומים

בגמ' (מ"ה ע"א) קיי"ל דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר. וכאשר גדל והיה קשה לו למצוא שידוך, אמרו לו זיל איטמר או זיל גלי. ופרש"י וז"ל, לך במקום שלא יכירוך ושא בת ישראל, שאילו יכירוך לא יתנוה לך, עכ"ל.

ובקה"י (סי' מ"ד) הקשה, למה אינו חייב לגלות מומו, כמו מום במקח (חו"מ סי' רכ"ח ס"ו), ואפילו אם אין המום כ"כ גדול לבטל את המקח, מ"מ יש איסור גניבת דעת (סמ"ע סק"ז).

ותירץ, דע"כ יש חילוק בין מקח לקדושין, שהרי המוכר דבר האסור הוא מקח טעות גמור (חו"מ סי' רל"ד ס"ב) ואילו חייבי לאוין שלא הכיר בה אינו קדושי טעות, וכנ"ל (אות ב'). ופי' וז"ל, וטעמא נראה דגבי לוקח חפץ אין הלוקח רוצה דוקא חפץ זה או חתיכה זו, שהרי לא איכפת ליה באחרת כיוצא בה, ומשו"ה כשאית ביה צד ריעתא ודאי מחשבא אצלו מום במקח, דלמה לו דבר זה, והרי באותם דמים יכול לקנות אחרת כיו"ב בלא מום. אבל גבי שידוכין, אשר קשה לזווגם כקריעת ים סוף, וכשהצדדין מסכימים להנשא מחשב אצלם שמחה גדולה, ולא יסכימו להנשא לאדם סתם אלא למי שבוחרין בהם ומוצא חן בעיניהם, ומשו"ה סתם ריעתא שיש בהם לא חשיב מום לבטל הקדושין אא"כ הוא מום גמור אשר ידוע שמחמתו לא היו מתרצים בשום אופן, עכ"ל.

ועפ"ז פירש מה שאין חייב לגלות המום וז"ל, וטעמא דלא אסרינן כה"ג משום גניבת דעת י"ל כעין הנ"ל, דגבי כל מקח אפילו מום שאינו מבטל המקח [היינו שאין אדם מקפיד כ"כ להיות גברא הדרנא עבור כיו"ב], מ"מ אילו בא המוכר מרצונו להחזיר לו הדמים ולבטל המקח היה נוחא ליה. אבל גבי נשואין, בדיעבד לאחר שכבר נישאו אפילו אילו היה הצד השני מסכים מרצונו הגמור לבטל המקח, היינו להתגרש, מ"מ אומדנא הוא שלא היה רוצה בזה, אחרי שכבר נתקשרו בחבה, וקשין גירושין ומי יודע מה יזדמן לו עוד, ומשו"ה כל כה"ג שבדיעבד לא ירצה לוותר על הקנין אע"פ שיש בו מום זה, לא חשיב גונב דעת במה שלא סיפר כל מומיו, עכ"ל.

ועיי"ש, דאם צריך להודיע, וז"ל, וא"כ כמעט שא"א לו להשתדך, כי בתחלת השידוכין כל דבר קטן מקלקל, עכ"ל. וצ"ע, דנימא שצריך להודיע אחרי תחלת השידוכין. וראיתי בספר בינת השידוך (עמ' 534) שכתב הגר"י זילברשטיין בשם החזו"א וז"ל, כי כל דבר שהצבור מקפיד הוי מום, וגם אין זה מהתבונה להסתיר דבר שבסופו יתגלה והתרעומת תשאר לכל החיים, לכן חייבים לספר, אולם לא בפגישה הראשונה, כי אם בפגישות האחרונות לקראת הסוף, עכ"ל.

ובקה"י הביא דחייה לראיתו מהגמ' (מ"ה ע"א) הנ"ל, דמניעת הדרישה ביוחסין הוי כהסכמה, דאפשר לחקור, משא"כ במחלה פנימית וכדומה שא"א לחקור. וכתב דתלוי במחלוקת דמ"מ ומ"ל (פט"ו מהל' מכירה ה"ג), כשהיה יכול לבדוק ולא בדק, אם יש דין מקח טעות או לא. ועוד, דאינו מצוי לחשוש על סתם ישראל שאביו נכרי, כל' ולא עלה על דעתו לבדוק, וא"כ הוי מקח טעות לכו"ע. וא"כ יש ראייה מהגמ' (מ"ה ע"א) דקדושין שאני, וכנ"ל.

ועדיין יש לדחות הראיה כמש"כ הנצי"ב (משיב דבר ח"ב סי' נ') והאמרי יושר (ח"ב סי' קי"ד), דבזמן הגמ' כשגלה למקום רחוק מסתמא לא יודע לעולם שאביו נכרי, משא"כ בזמנינו שסופו להגלות. ואולי זוהי כונת הגר"י זילברשטיין בשם חמיו הגר"ש אלישיב (שם עמ' 552) וז"ל, יצויין שמרן הגר"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) סובר שגם במקרה זה שהאב הוא גוי צריך לגלות, עכ"ל. וצע"ג מסוגיין. ואולי ס"ל כהאמרי יושר הנ"ל, וא"כ בזמננו, שעתידי להגלות, צריך לגלות. וכנראה החסרון הוא בעיקר בקפידת בני אדם, ולכן אם לא יודע אין כ"כ חסרון, ודו"ק. ובנשמת

אברהם (ח"ה מהדו"ק עמ' קי"ח) כתב שהגריש"א מחלק בין פגם משפחה דאינו פגם אלא דיש שמקפידים, דבזה א"צ לגלות, ובין פגם בגופו, שהוא פגם במציאות, וחייב לגלותו. ואם הגמ' מיירי שלא יודע, וכנ"ל, ע"כ דפגם בגוף חייב לגלות אף אם משער שלעולם לא יודע.

והנה הר"ן (כתובות נ"ט ע"ב בדפי הרי"ף, הנ"ל אות ב') כתב לענין חייבי לאוין וז"ל, שלא היה הדבר מוטל עליהן לגלות, דסברי דאפשר שיערב עליו המקח, ואע"פ שיש איסור בדבר. משא"כ במומין ובנדרים שאין אדם ניפייס בהן, עכ"ל. וצ"ב.

ופירש החזו"א (סי' ע"ט סקט"ז) וז"ל, ונראה דדוקא נדרים ומומין ואיילונית וכיו"ב, שנפשו של אדם סולדת מהן, חשיב בסתם כתנאי מפורש, אבל עריות לא חשיב מום במיחוש האדם, דנפשו של אדם מחמדתן, ונהי דלאחר ההתבוננות יתחרט, אבל הכא הנידון הוא על רגע הקדושין והחופה, שאילו נודע לו עכשו, ברגע ששמח בקרבתה ומתעצב בריחוקה, אי היה שב כרגע וכובש יצרו, וזה לא חשיב אומדנא דמוכח, דבעצם הוי ספק אולי קדמה פחותה להתבוננותו, ובסתמא לא חשיב תנאי, ונהי שכל התקרבותו בשידוכין עמה היה בטעות, וישראל בחזקת כשרות שלא יתן עיניו במה שאינו שלו, אבל זה לא מהני לבטל הקדושין כל שברגע הקדושין לא היה שב בידעתו, וזה אינו אלא ספק, [ולא חשיב אומדנא דמוכח, ואפילו אם באמת היה חוזר הוי דברים שבלב], עכ"ל.

וצ"ל עוד, דמטעם זה גופא לא מוטל עליה לגלות, וכמש"כ הר"ן, דאפשר שיערב עליו המקח, כל' שאף כשנודע לו שיש איסור, ירצה להשאר עמה. ומכאן ראייה ליסודו של הקה"י, דרק במום גמור אשר ידוע שמחמתו לא היו מתרצים בשום אופן אינו קדושין. וכל שבדיעבד לאחר שנישאו אומדנא הוא שלא ירצה להתגרש, אחרי שכבר נתקשרו בחבה וקשין גירושין, לא חשיב גונב דעת במה שלא ספר המום.

ולכאורה יש דיוקים סותרים, כשאין אומדנא לכאן או לכאן, דהר"ן כתב דכל דאפשר שיערב עליו המקח מקודשת וא"צ לגלות, והקה"י כ"כ, דרק בידוע שאינו מתרצה בכל אופן אינו קדושין, הא אם אפשר שיתרצה מקודשת, וכהר"ן. ובסוף כתב דרק באומדנא שלא ירצה להתגרש א"צ לגלות, דמשמע דאם יש רק אפשרות שיתרצה דצריך לגלות.

ואולי י"ל, דדי באפשרות שיתרצה אף אם יתגלה לו תיכף לפני הקדושין, וכמש"כ החזו"א בחייבי לאוין, שלא יעמוד בנסיון. וה"ה במום, דאפשר שלא ירצה לבטל את השידוך ברגע האחרון. אבל צריך אומדנא שלא ירצה להתגרש אם יודע לו לאחר שכבר נשואים, שבזה לא די באפשרות, ובעינן אומדנא, ונראה דדי אם רוב בני אדם לא ירצו להתגרש.

וכתב הר"ן שבמומים ונדרים אין אדם ניפייס בהן, וכנ"ל. ובגמ' (שם ע"ה ע"ב) מבואר שיש חזקה שאין אדם מיפייס במומין. והיינו חזקה הבאה מכח רוב, ולכאורה מוכח דכל שיש רוב שלא יתפייס חייב לגלות, אע"פ שיש מיעוט

שיתפייס. וצ"ע, שהר"ן כתב שכל שאפשר שיערב עליו המקח א"צ לגלות, אף דלכאורה יש רוב שלא יתפייס, דאפשר משמע פחות מרוב.

ונראה, דחזקה הבא מכח רוב עדיפא מסתם רוב, וכמש"כ המהרי"ט (אה"ע סי' כ"ז, כ"ח), דהוי כאנן סהדי שכך הוא. ומה"ט, אף דאין מוציאין ממון ע"פ רוב, מוציאין ממון ע"פ חזקה הבאה מכח רוב. וכנראה המיעוט שכנגדו אינו מצוי, ועשו"ת רע"א (מהד"ק סי' קל"ו) דבכה"ג מוציאין ממון.

ולפ"ז חייבים לגלות רק במום כ"כ גדול שהמיעוט שיתפייס לפני הקדושין אינו מצוי. ולהנ"ל נראה דבמום כזה רוב בנ"א ירצו להתגרש אף כשנודע אחר הנשואין. ורק בזה יש דין קדושי טעות כשלא גלו את המום ונודע אחר הנישואין. ונראה דאינו מתפייס מכיון שהיה לה לגלות והטעתה אותו. ולפ"ז אם גם היא לא הכירה במום שלה, כגון מחלה פנימית או גנטית, עד לאחר הנשואין, אינו קדושי טעות. וכן בדין, דרוב בני אדם לא ירצו להתגרש במקרה כזה, ובאופן שלא היה ידוע לאף אחד לפני הקדושין, זהו המודד היחיד, דא"א לדון כמה מתפייסים במום כזה לפני הקדושין, דמדובר כשאינו ידוע כלל, ודו"ק.

ו. מומים שונים

והנה בספר חפץ חיים (הל' רכילות כלל ט', ציור ג') כתב שאם יש לחתן חסרון עצום, גם אדם אחר שיודע מזה חייב לגלותו לכלה. ובספר בינת השידוך (עמ' 522) כתב בשם הגר"י זילברשטיין, וז"ל, דגדר חסרון עצום הוא כל חסרון שהוא גם בדיעבד, וחסרון שאינו עצום הוא כל חסרון מסוג זה שהוא רק לכתחילה, וכמש"כ הקה"י וכו' [שאם] לאחר מעשה הוא מוותר עליו ואינו רוצה להתגרש הרי הוא בכלל חסרון שאינו עצום וכו'. ולפ"ז יתכן שנגרן ומקנטר הרי הוא בבחינת חסרון עצום ומותר לספר עליו לשון הרע, עכ"ל.

ולפ"ז חיובו של אדם אחר לגלות נלמד מחיוב המשודך עצמו. וצ"ע, דבקה"י כ"כ לא רק לענין החיוב לגלות, אלא גם לענין קידושי טעות. ולא מצינו שאפשר לבטל קדושין כשלא ידעה שהבעל נגרן ומקנטר. וי"ל דספק הוא וכלשון "ייתכן" הנ"ל. ולפ"ז אם ברור שחסרון עצום הוא הוי קדושי טעות מעיקר הדין.

ויותר נראה, ע"פ משכ"ל, דדין קדושי טעות נאמר רק כשהטעה אותה, וכמש"כ המהרי"ט. ואדם נגרן ומקנטר לא מכיר במומו, וחושב שמתנהג בסדר. אמנם נזהר בפגישותיו שלא להראות מדות אלו, אבל לא מצינו שכעסן מחויב לכעוס בפני המשודכת כדי לגלות את מומו, דמובן שנוהרים יותר בפגישות. ולכן אף לפי הצד שהוא חסרון עצום, זהו רק כדי לחייב אדם אחר לגלות, ולא המשודך עצמו, ולכן אין צד קדושי טעות, ודו"ק.

וייתכן, דאדם אחר א"צ לגלות, דהוא דבר שאפשר למשודכת ומשפחתה לברר, וכמש"כ בח"ח (שם ס"ו) בידיעת התורה, דאיהו [החותן] דאפסיד אנפשיה, דהיה לו להוליכו אצל בעל תורה לנסות חכמתו [ועיי"ש בבמ"ח סק"י, דיזהר המנסה שלא להגדיל את חסרון ידיעתו]. וזהו כצד בקה"י (הנ"ל) דהגמ' (מ"ה ע"א) בדהיה לו לחקור ולא

חקר. וגם הר"ן (הנ"ל) רק בכעין זה, וכאוצה"פ (אות י"ג), משא"כ בחזקת כשרה דחייבת לגלות אם היא מחייבי לאוין, ואם לא גילתה, מדינא א"צ גט כלל, ועיי"ש.

בספר בינת השידוך (עמ' 2-551) כתב דברי הגר"י זילברשטיין, דאשה שעדיין אין לה אורח כנשים חייבת לגלות אא"כ החשש שלא תוכל ללדת ע"י טיפולים הוא מיעוט שאינו מצוי דלפי המשכנ"י הוא פחות מעשרה אחוז, וכנ"ל (אות ד'). ובאג"מ (ח"ג סי' כ"ז) נראה שכל שיש אפשרות שתלד, וספק הוא, ומשמע אפילו ספק השקול, א"צ לגלות, וצ"ע.

ועיי"ש (עמ' 558) בשם הגר"י זילברשטיין, שאם נושאת גן BRCA חייבת להודיע. ואם יש לאמה הגן הנ"ל, חייבת לבדוק אם היא נושאת את הגן, שלא תעבור על איסור הונאה. וכמדומה שספק השקול הוא, ואסור לה להשאר במצב שאיננה יודעת כדי שלא תצטרך לגלות אם אמנם נושאת את הגן. אבל אם עכשיו הוא מיעוט שאינו מצוי, אינה חייבת לבדוק אם אצלה המיעוט מצוי, כמש"ש (עמ' 551), דדינו כאיסורים דאין חיוב לבדוק במיעוט שאינו מצוי, ודו"ק.

ונראה, דלפי הקה"י (הנ"ל אות ה') אינה צריכה לגלות שנושאת גן BRCA, וק"ו שהבת אינה צריכה לבדוק אם נושאת הגן אם לא. ואף להחולקים על הקה"י יש לדון במקרה שמחלת האם ידועה, והחתן ומשפחתו יכולים לדעת דבר זה, ויתכן מאד שבאמת יודעים. ומעתה, אולי עליהם לשאול אם האם או הבת נושאות גן BRCA או לא. ואם הבת לא בודקת ואומרת שלא בדקה, לכאורה אינה עוברת על איסור הונאה. והנסיון מוכיח שיש שדואקים ושואלים ופרשים מהשידוך, ויש שאינם שואלים כלל, וצ"ע לדינא.

גרסינן (כתובות י"א ע"ב) כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובת מנה. ומתיב ר"נ הנושא את האשה ולא מצה בה בתולים וכו' והיה מקחו טעות וכו' ואמר רב וכו' מקח טעות לגמרי משמע. פרש"י ואין לה כלום, וכן קי"ל (סי' ס"ז ס"ה). ובתוס' (י ע"א ד"ה חזקה) כתבו דלפ"ז מפסיד הסעודה. ופ"י הב"ש (סי' ס"ח סקכ"ד), דנשמע מתוס' דהיכא דהוי מקח טעות צריך לקדשה מחדש, כל' דצריך סעודה מחדש ונמצא שמפסיד הסעודה הראשונה שטרח בה.

ובקובץ תשובות להגריש"א (ח"א סי' קנ"ט) כתב ע"פ הב"ש, דחייב לגלות לו אם איננה בתולה, דאל"כ לפי הב"ש יש צד דאינה מקודשת, ויש איסור בעילת זנות כל ימי חייהם. ובתוס' הרא"ש (שם) כתב וז"ל, משום דהוי מקח טעות, ובודאי אית לן למימר דמשום כך טענה דלא מצאה בתולה קא מגרש לה, והוא לא היה משקר להפסיד סעודתו, עכ"ל. כל' דאם לא תתרצה בכתובה מנה, כי טוענת שהיתה בתולה, והוא לא מתרצה לתת מאתיים, יצטרך לגרשה. ומוכח דחלים הקדושין, ולכאורה גם התוס' ר"ל כן, ודלא כהב"ש (הנ"ל).

כתבו התוס' (יבמות נ"ו ע"א ד"ה מת) וז"ל, ואור"י דלא חיישינן לסימפון אלא כשיכול הדבר להתגלות שיש סימפון, ויהיו קידושי טעות. אבל הכא, דנתחרש, לא חיישינן שמא יתפקח וימצא סמפון, עכ"ל. ועפ"ז כתב הג"ר

ישראל גרוסמן (בקו"ת שם), דאינה חייבת לגלות לו שאיננה בתולה, דלא חיישינן שמא יתגלה. והגריש"א דחה הראיה, דכל חשש סימפון רחוק הוא, ולכן לא גזרו כשלא חיישינן שיתגלה, משא"כ בנד"ד. ומ"מ כתב דקיי"ל דלא כהב"ש, ואין לחוש שכל החיים יחיו בלא קדושין, וכ"כ בעין יצחק.

וסיים וז"ל אולם מטעם אחר צריכה להודיע לחתן, שהרי מן הדין אין לה כתובה, והכתובה שהוא כותב לה אין לזה ערך, נמצא שהם חיים בלי כתובה. עוד נראה, לפי מה שכתב הרמב"ם (פ"ח מהל' מכירה) "אסור לרמות את בנ"א, היה יודע שיש בממכרו מום, מודיע ללוקח", ובקריית ספר כתב "אסור לרמות, ונראה דהוי דאורייתא", ואין לך רמאות וגניבת דעת גדולה מזו, ובפרט שהמדובר הוא מחוג בני תורה שנפשם סולדת מזה, עכ"ל.

והנה מצד הכתובה, הרמ"א (סי' ס"ו ס"ג) כתב וז"ל, ועיין לקמן סי' קע"ז, דבמקום שאין מגרשין רק מרצון האשה, אין צריך לכתוב כתובה; אם כן בזמן הזה במדינות אלו, שאין מגרשין בעל כרחיה של אשה משום חרם רבינו גרשום, וכמו שיתבאר לקמן סימן קי"ט, היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה, אבל אין המנהג כן ואין לשנות (כל זה ד"ע), עכ"ל. ומלשון אין המנהג כן משמע קצת דמדינא א"צ כתובה, דנתקנה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ובזה"ז אינו יכול להוציא בע"כ משום חדר"ג. ובנד"ד, שחושב שיש כתובה כשירה, עדיף טפי, דלמעשה נתקיימה תקנת שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, אף אם כלפי שמיא הכתובה פסולה, ודו"ק.

עו"ל, דבח"מ (סי' ס"ז סק"ה) כתב דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה תוספת כתובה. ולא דמי להטעתו (סי' ס"ח ס"ח) דאין לה תו"כ. וצע"ק, דלעיל (אות ב') נתבאר דבלא היה לו להעלות על הדעת, גם אם שתקה הוי כהטעתו. וי"ל דזהו במום גדול, דיכול לבטל הקידושין, וכחייבי לאוין לשיטה זו, וכנ"ל (שם), משא"כ בבעולה, דאינו מבטל הקידושין, דשתקה אינו כהטעתו. וה"ט, דמום שאינו גדול כ"כ ומצוי יותר, אם לא שאל אותה אינו כהטעתו. וק"ו בבעלת תשובה בגיל מבוגר, דידוע שרובן הגדול אינן בתולות.

ואף בהטעתו, פירש הח"מ (סי' ס"ח סק"ג) דאין תו"כ כי אין חבת חופה, וכגמ' (כתובות נ"ד ע"ב) וא"כ כשלא נודע לו יש חבת חופה. וכ"ש בשתקה, וכנ"ל. ולפ"ז י"ל דהפוחת לכתולה ממאתים הוי בעילת זנות (שם) רק כשאין תו"כ. אבל אם יש תו"כ יותר ממאתים אינו בעילת זנות. וכ"פ הגר"ז"נ גולדברג בעובדה שכתבו לגיורת שנתגיירה פחות מג' שנים מנה ולא מאתיים (שם י"א ע"א), דיש לסמוך על התו"כ שהוא יותר ממאתים.

ובשו"ת דברי יציב (אה"ע סי' ט"ו) כתב דאין לחוש שמא תגבה כתובה מאתיים והוא איסור גזל, דמסתמא לא תגבה דמי הכתובה, דנוהגין שגרופה מוחלת (סדר הגט ספ"א) ואלמנה אינה גובה.

וז"ל הרמ"א (סי' ס"ח ס"ו) י"א דטענת פתח פתוח לא יוכל לטעון רק נשוי, אבל בחור לא, ואדרבה, מלקין אותו כשטוען כך, דמאחר שלא היה נשוי מתחלה אינו בקי בכך, עכ"ל. ונראה דמכח זה כתבו הפוסקים (הנ"ל) דלא יתגלה, דאין טענת דם, דבזמננו הרבה נשים בתולות אין להם דם בתולים, ולבחור אין טענת פ"פ, וכנ"ל.

ומצד רמאות ונפשם סולדת, י"ל דלא מצינו שבחור חייב לגלות אם נכשל בזנות פעם אחת, דיש תשובה לחטאת נעורים, וה"ה בבחורה. ועפ"ז פסק הגרז"נ גולדברג דיכולה לומר שנאנסה [אבל לא מוכת עץ, דבזה אם לא הכיר בה כתובתה מנה (סי' ס"ז ס"ה)], ודלא כבעולה דאין לה כלום]. וא"כ לא נשאר אלא ההבדל הגופני בין בתולה לבעולה, ובזה יש קפידא רק למי שיודע להבחין ביניהם, ולא לבחור, וכנ"ל, וא"כ אין בו משום רמאות, ודו"ק.

בס"ד.

לכבוד

הרה"ג רבי מרדכי ויליג שליט"א

ס. אב"ד בי"ד דאמריקה

אחדשה"ט,

עיינתי רב בשאלה שכבי העביר לעיוני, וב"ה שגם כתבתי תשובה ארוכה מאד ומנומקת להקל בנושא זה. אך קודם שאעבירה קדם מו"ז מרן שליט"א, אבקש מכת"ר לבדוק כדלהלן:

הנה אף שנתבאר לבית הדין שאיש זה היה שוטה קודם הנישואין, ע"י המכתב מאמו ומהפסיכיאטרית, מ"מ לא נתברר לן האם מצבו העכשווי הוא בגדר שטות שא"א לדור עמו, דהלא אף לענין היתר ק' רבנים לישא אשה על אשתו, כתב הנוב"י (מהדו"ת יו"ד סי' קמו) דאין להתיר אלא במשוגעת גמורה. וכ"ש וכ"ש בנדון חמור כזה של היתר אשת איש. ובפרט ששמעתי מאבי מורי שליט"א שבחקירות רופאים פסיכולוגיים שנעשו בבית דינו, נתברר שהפרעה נפשית גבולית נקבעת ע"פ ששה מתוך עשרה תסמינים מסוימים, ופעמים יתכן ואחד או שנים מן התסמינים הם משהו זמני, כדיכאון לידה וכיו"ב, וקשה לקבוע עפ"ז גם הגדרה הלכתית של שוטה, ובפרט מצב של "אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת".

ואכן, פעמים רבות יש כי האיש הוא בגדר שוטה, ולא נח לאשה לדור עם אדם כזה, ולפעמים אף קשה לה לדור עמו, אך אין זה בגדר משוגע גמור המבואר בדברי הפוסקים הנ"ל שא"א לדור עמו כלל, וכגון שנמצא בהסגר או בבי"ח וכיו"ב. ופוק חזי, לכמה נשים קשה לחיות עם בעליהן, ומעולם לא שמענו שמבטלים קידושין בכה"ג. ועל כן מן הראוי לקבל עדות ב' כשרים המעידים על מצבו בזמן הנישואין עמה או לכה"פ על מצבו כיום.

ואם אכן יתברר שאדם זה אינו שפוי בגדר מום גדול שא"א לחיות עמו כלל, אז יהיה ניתן לצרף זאת לכך שהיה כך גם קודם לכן - ע"פ המכתבים הנ"ל, ולדון הלכה למעשה אי חשיב מקח טעות.

בקיצור, חשוב מאד לדעת ולתחקר את האשה מדוע עזבה את הבית, מה ראתה בשגעונו שמשום כך עזבה את הבית. ולקבל עדויות על מצבו של הבעל היום, אם הוא עד כדי כך שא"א לדור עמו ולחיות עמו.

בברכת התורה,

עובדיה יוסף טולידאנו

בס"ד

כ"ד אב תשע"א

לכבוד הרה"ג ר' עובדיה יוסף טולידאנו שליט"א

אחשדה"ט. דברתי שוב עם רופא פסיכיאטר שומר מצוות ושאלתי לו האם יש אפשרות שיתרפא מהפרעה נפשית גבולית, והשיב בלי אפילו רגע של הרהור - בהחלט לא. שאלתי האם יש תרופות למחלה זו ושוב השיב בשלילה. אמנם אפשר לתת תרופות לעזור בתוצאות של המחלה. אם יש דכאון, תרופות לדכאון, וכדומה. אבל אין תרופות למחלה עצמה. שאלתי האם אדם נולד עם מחלה זו. והשיב כנראה שלא, אבל המחלה מתפתחת בגיל צעיר מאד, כשאין לתינוק יחס הגון מצד הורים וכדומה.

נמצא, שאמנם יתכן שאחד מן התסמינים הוא משהו זמני, אבל החולי עצמו קיים לעולם, וההתנהגות הכרוכה עם מחלה זו שהיא חמורה מאד וברור שמגיע לדרגה של אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, עלולה לפרוץ בכל רגל לפועל. ולכן אף אם באיזה רגע אין התנהגות זו ניכרת, ע"י הפוגה או ע"י תרופה, חיי אשתו אינם חיים, כי בכל רגע המצב יכול להשתנות לרעה בצעקות ופחדים וחשש סכנה ממש.

ואף שלכמה נשים קשה לחיות עם בעליהן, ואין מבטלין הקידושין, כבר כתבתי דכל שאינו ברור בשעת הנישואין שתגיע למצב שא"א להחיות עם בעלה, אינו קידושי טעות כלל, דהרי יתכן שלא תגיע לזה ואף אם תגיע לא ה' ברור בשעת הקידושין שתגיע לזה, וא"א לבטל הקידושין, שה"טעות" בעתיד ולא בעבר ובהוה.

ולמעשה א"א לנו לקבל עדות על מצבו של הבעל היום כי הוא נעלם וכנראה דר במרחקים אבל אם נניח שחולה בהפרעה נפשית גבולית, ברור שעדיין חולה כי אין רפואה למחלתו, וכנ"ל.

והנה הרופא הנ"ל אמר שיש שאין דיאגנוזה למחלה זו בגיל צעיר ויש לעיין אם נודע אחר הנישואין שהבעל סובל ממחלה זו, ולכאורה אין קידושי טעות, כי הוא טעות בעתיד ולא בעבר ובהוה. אך ראיתי בחידושי הרמב"ן ליבמות (ב:) דאם נשא קטנה ונתברר שאיילונית היא דטעות הוא. ונראה דס"ל שאם ברור למפרע שמחלה זו היתה קיימת, אף שלא ה' ניכר, וכאיילונית שא"א לבדוק, וכהרמב"ן שם, דהוי טעות. ונ"מ גם למחלה פסיכאטרית שנודעה אחר הנישואין אבל ברור שה' שם מתחלה, ובנ"ד א"צ לזה.

בברכה,

מרדכי וויליג